

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยความกรุณาอย่างยิ่ง จาก รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เขียวหวาน รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ขลิบทอง อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ให้คำแนะนำตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง ในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ด้วยความเอาใจใส่ ปลูกฝัง ให้ผู้วิจัยรักการวิจัย และ ทำให้งานวิจัยมีคุณค่ายิ่ง รวมทั้งสนับสนุนให้กำลังใจและเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน จน ทำให้ผู้วิจัยสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จสมบูรณ์ และขอขอบคุณ ดร.นันทา บุรณะธำมภ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์จนทำให้วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกทราบบ้างและประทับใจในความกรุณาในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง ตลอดจนอาจารย์ในสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ทุกท่านด้วย รวมทั้งมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาราช ที่สนับสนุนทุนในการทำวิจัยครั้งนี้ จึงขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยต้องขอบคุณตัวแทนเกษตรกรที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ที่ให้คำแนะนำ เพื่อให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วง ด้วยดี กราบขอบพระคุณ คุณแม่ ที่เป็นกำลังใจที่ล้ำค่าสำหรับผู้วิจัย ภรรยา บุตร พี่ ๆ น้อง ๆ เพื่อน ๆ ทุกคนที่เป็นกำลังใจอันสำคัญยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

รุ่งสุรีย์ เลียงประbour

พฤษภาคม 2545

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ระดับชุมชน
แบบมีส่วนร่วม ในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี

ผู้วิจัย นายรุ่งสุรีย์ เลี้ยงประยูร ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) อาจารย์ที่ปรึกษา
(1) รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2) รองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เขียวหวาน ปีการศึกษา
2544

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ระดับชุมชน
แบบมีส่วนร่วมในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของตัวแทน
เกษตรกร (2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร และ (3) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ
เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม
ในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี

ประชากรที่ศึกษาเป็นตัวแทนเกษตรกร ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ
เกษตรระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ที่เข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในตำบลบ้านโพธิ์
อำเภอเมืองสุพรรณบุรี ตำบลปากน้ำ อำเภอเดิมบางนางบวช และตำบลองค์พระ อำเภอด่านช้าง จังหวัด
สุพรรณบุรี จำนวน 534 คน และสุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มตัวอย่างแบบและขั้นตอนได้ มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน
256 คน จัดเก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS for windows และ
อธิบายลักษณะข้อมูลใช้แบบแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ
หาค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุแบบปกติ

ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ตัวแทนเกษตรกรทั้งหมดมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร
ระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมมากในทุกขั้นตอนของการจัดทำแผน และยังพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม
ของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในทางบวก ได้แก่ ระดับ
การศึกษา จำนวนพื้นที่ถือครอง ความพึงพอใจของตัวแทนเกษตรกร และรายได้จากการประกอบอาชีพทั้ง
หมด ส่วนเพศ อายุ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ความคาดหวังในการเป็นตัวแทนเกษตรกร และวิธีการคัดเลือก
ตัวแทนเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตัวแทนเกษตรกรเกือบทั้งหมดมีปัญหาในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร
ระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน โดยมีปัญหาอยู่ในระดับที่น้อยถึงน้อยมาก ทั้งนี้มีข้อเสนอแนะให้มี
การสนับสนุนแผนที่จัดทำแล้ว โดยสนับสนุนให้เกษตรกรทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม ให้เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำ
เพิ่มเติมและมีการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมทุกปี

คำสำคัญ การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

Thesis title: PARTICIPATION OF THE FARMERS' REPRESENTATIVE FOR PARTICIPATORY COMMUNITY DEVELOPMENT PLAN FOR AGRICULTURE IN SUPHANBURI PROVINCE

Researcher: Mr.Rungsuree Leangprayoon ; **Degree:** Master of Agriculture (Agricultural Extension); **Thesis advisor:** (1) Dr. Benjamas Yooprasert, Associate Professor; (2) Mr.Bumpen Keowan, Associate Professor; **Academic year:** 2001

ABSTRACT

The objectives of this research were to study (1) the extent of participation among the representatives (2) factors affecting their participation and (3) problems and recommendations relating to their participation in the development project.

The population used for the research included Agro-Extension officials of various ranks in the province as well as the formally elected farmer representatives, and community leaders from Ban Po and Ong Prah Sub-districts in Danchang District. The total in this population was 534. Of these, 256 people were selected as a sample and were individually interviewed. Data collected through the interviews were analyzed using the SPSS for Windows program (Statistical Package for Social Sciences). Statistical Values was used to analyze and explain the characteristics of the data, including frequency distributions, percentages, means, minimum and maximum values, and standard deviations. Multiple Regression Analysis was used to determine the relative value of statistical variables.

The derived results indicated that all the representatives took part in every stage of planning of the project. The factors affecting their participation were educational level, amount of land in possession, their satisfaction and total income. These were positively related to the level of their participation, while gender, age, length of residence in the community, expectation of becoming representatives and methods of selection had no statistically significant relationship to participation..

Almost all of the representatives experienced difficulties in participating in the project at every stage. These ranged from minor to very minor levels of serenity. It was recommended to support the existing plan by encouraging the farmers to take part in the project under the additional supervision of officials and by annually conducting research on the plan.

Keywords: Participation of farmers' representatives, Participatory Community Development Plan for Agriculture, Suphanburi Province

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ประเด็นปัญหาของการวิจัย.....	2
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	3
สมมติฐานการวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดทฤษฎีการวางแผน.....	8
แนวคิดการวางแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม.....	11
แนวคิดการมีส่วนร่วม.....	14
แนวคิดการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร.....	23
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	27
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	27
เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	29
การทดสอบแบบสัมภาษณ์.....	29
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	30
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	30

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	32
สถานภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมบางประการของตัวแทนเกษตรกร.....	32
ความคาดหวังและความพึงพอใจของตัวแทนเกษตรกรในการเข้าร่วมจัดทำ	
แผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม.....	39
ความเหมาะสมในการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร	
ระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม.....	41
การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน	
แบบมีส่วนร่วม.....	43
ปัญหาในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม.....	48
การทดสอบสมมติฐาน.....	50
ผลการสนทนากลุ่มของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร.....	63
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	64
สรุปการวิจัย.....	64
สรุปผลการวิจัย.....	66
อภิปรายผลการวิจัย.....	68
ข้อเสนอแนะ.....	69
บรรณานุกรม.....	71
ภาคผนวก.....	76
ก แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย.....	77
ข การจัดทำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์.....	92
ประวัติผู้วิจัย.....	100

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1	กลุ่มตัวอย่างของตัวแทนเกษตรกรที่เข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนา การเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม..... 28
ตารางที่ 3.2	กลุ่มตัวอย่างของผู้นำอย่างเป็นทางการ (กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน)..... 28
ตารางที่ 4.1	สภาพส่วนบุคคลของตัวแทนเกษตรกร.....33
ตารางที่ 4.2	สภาพเศรษฐกิจของตัวแทนเกษตรกร..... 36
ตารางที่ 4.3	สภาพสังคมของตัวแทนเกษตรกร..... 38
ตารางที่ 4.4	ความคาดหวังของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม.....40
ตารางที่ 4.5	ความพึงพอใจของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม.....41
ตารางที่ 4.6	การคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม.....42
ตารางที่ 4.7	ความเหมาะสมในการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนา การเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม.....42
ตารางที่ 4.8	การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแบบแผนพัฒนา การเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอน..... 44
ตารางที่ 4.9	การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแบบแผนพัฒนา การเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอน46
ตารางที่ 4.10	ปัญหาในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในด้านสภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม.....47
ตารางที่ 4.11	ปัญหาในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม จำแนกตามขั้นตอนของการจัดทำแผน.....48
ตารางที่ 4.12	ข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม..... 49
ตารางที่ 4.13	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์..... 50
ตารางที่ 4.14	เมตริกความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์..... 52
ตารางที่ 4.15	การวิเคราะห์ถดถอยพหุของการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน 53

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.16 การวิเคราะห์ถดถอยพหุของการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอน การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน	55
ตารางที่ 4.17 การวิเคราะห์ถดถอยพหุของการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการกำหนดความต้องการของชุมชน	57
ตารางที่ 4.18 การวิเคราะห์ถดถอยพหุของการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการวางแผนชุมชน	59
ตารางที่ 4.19 การวิเคราะห์ถดถอยพหุของการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ทั้ง 4 ขั้นตอน ของการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม	61

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	4

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา

การส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทยได้ดำเนินการมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ยังไม่มีการกำหนดรูปแบบการส่งเสริมการเกษตรอย่างชัดเจน จนเมื่อปี พ.ศ. 2510 ได้มีการจัดตั้งกรมส่งเสริมการเกษตรขึ้น โดยมีบทบาทและภารกิจหลักในการส่งเสริมการเกษตรให้แก่เกษตรกร ซึ่งในระยะแรก ๆ การดำเนินการส่งเสริมการเกษตรยังไม่ชัดเจนนัก จนล่วงเข้าปี พ.ศ. 2520 กรมส่งเสริมการเกษตรได้นำระบบส่งเสริมการเกษตร ที่เรียกว่า ระบบการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน (Training and Visiting System) มาใช้ในงานส่งเสริมการเกษตร (เอกชัย โอเจริญ 2539: 47) ทั้งนี้การส่งเสริมการเกษตรในลักษณะดังกล่าวมุ่งเน้นให้การสนับสนุนเกษตรกรเพียงทางเดียว โดยเกษตรกรไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนต่าง ๆ ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดให้มีการคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำโดยคัดเลือกเกษตรกรที่มีความเป็นผู้นำทางการเกษตร มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาปรับปรุงหมู่บ้านของตนให้ดีขึ้น จำนวนร้อยละ 10 ของครอบครัวเกษตรกรในหมู่บ้าน ซึ่งในระยะเริ่มแรกใช้วิธีการคัดเลือกโดยให้บุคคลสำคัญในหมู่บ้านเป็นผู้คัดเลือก ต่อมาได้ใช้วิธี สังคมมิติ (sociometry) จนกระทั่งปี พ.ศ. 2540 ได้มีการคัดเลือกเกษตรกรหมู่บ้าน โดยคัดเลือกเกษตรกร จำนวน 1 คน ในแต่ละหมู่บ้านเป็นแกนนำในการพัฒนาอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2541 – 2544) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนและสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชน มีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ เช่น การวางแผนพัฒนาด้านการเกษตร ซึ่งการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการเกษตรของภาครัฐ จะส่งผลให้เกษตรกรและชุมชนเข้มแข็ง การพัฒนาอาชีพของประเทศจะมีความมั่นคงยั่งยืนในที่สุด

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จังหวัดสุพรรณบุรีได้ร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศ คือ องค์กรพัฒนาสหประชาชาติ (UNDP) เมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรแบบมีส่วนร่วม ที่ใช้เทคนิคของการประเมินและวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Assessment and Planning: PAP) ซึ่งการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรดังกล่าว ได้แบ่งขั้นตอนออกเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการเตรียมการ 2) ขั้นตอนระหว่างการศึกษาอบรม 3) ขั้นตอนหลังการดำเนินการฝึกอบรม ซึ่งตัวแทนเกษตรกรที่เข้าร่วมจัดทำแผนจะต้องผ่านกระบวนการสำรวจ คิด ทำ และตัดสินใจร่วมกัน

หลังจากที่เริ่มดำเนินการฝึกอบรมโดยใช้เทคนิคดังกล่าว ต่อมาได้มีการขยายพื้นที่ดำเนินการออกไปอย่างกว้างขวางในหลาย ๆ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด สำหรับในส่วนของจังหวัดสุพรรณบุรีก็เช่นกัน ได้มีการจัดทำในหลายหมู่บ้าน แต่ที่ได้มาซึ่งแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล อยู่ที่ตำบลองค์พระ อำเภอด่านช้าง ตำบลปากน้ำ อำเภอเดิมบางนางบวช และ ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี ซึ่งจากการปฏิบัติงาน ที่ผ่านมาพบว่าตัวแทนเกษตรกรไม่สามารถร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ตามขั้นตอนต่าง ๆ ของการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมได้

ดังนั้น จากประเด็นปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาว่า ตัวแทนเกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมหรือไม่มากนัก เพียงใด การคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร และปัจจัยการด้านเศรษฐกิจและสังคมของตัวแทนเกษตรกร มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนหรือไม่ ทั้งนี้ สามารถนำผลของการศึกษาไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร และจัดทำแผนส่งเสริมการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของตัวแทนเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม
- 2.2 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม
- 2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

3. ประเด็นปัญหาของการวิจัย

- 3.1 ตัวแทนเกษตรกรมีส่วนร่วม ในการจัดทำแผนการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับใด

3.2 การคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร

3.3 ปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

3.4 มีปัญหาและข้อเสนอแนะอย่างไร ในการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร และการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ผู้วิจัยได้ศึกษามา สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในงานวิจัยที่จะศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยมีตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้ (ดังแสดงในภาพที่ 1)

4.1 ตัวแปรอิสระ

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคม แยกได้ดังนี้

4.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพการสมรส เวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

4.1.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ พื้นที่ถือครอง (ประเภทและขนาดของพื้นที่) และรายได้ (รายได้ในภาคการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร และรายได้รวมทั้งหมด)

4.1.3 ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ สถานภาพในชุมชน ความคาดหวังในการเป็นตัวแทนเกษตรกร ความพึงพอใจในการเป็นตัวแทนเกษตรกร และวิธีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร

4.2 ตัวแปรตาม

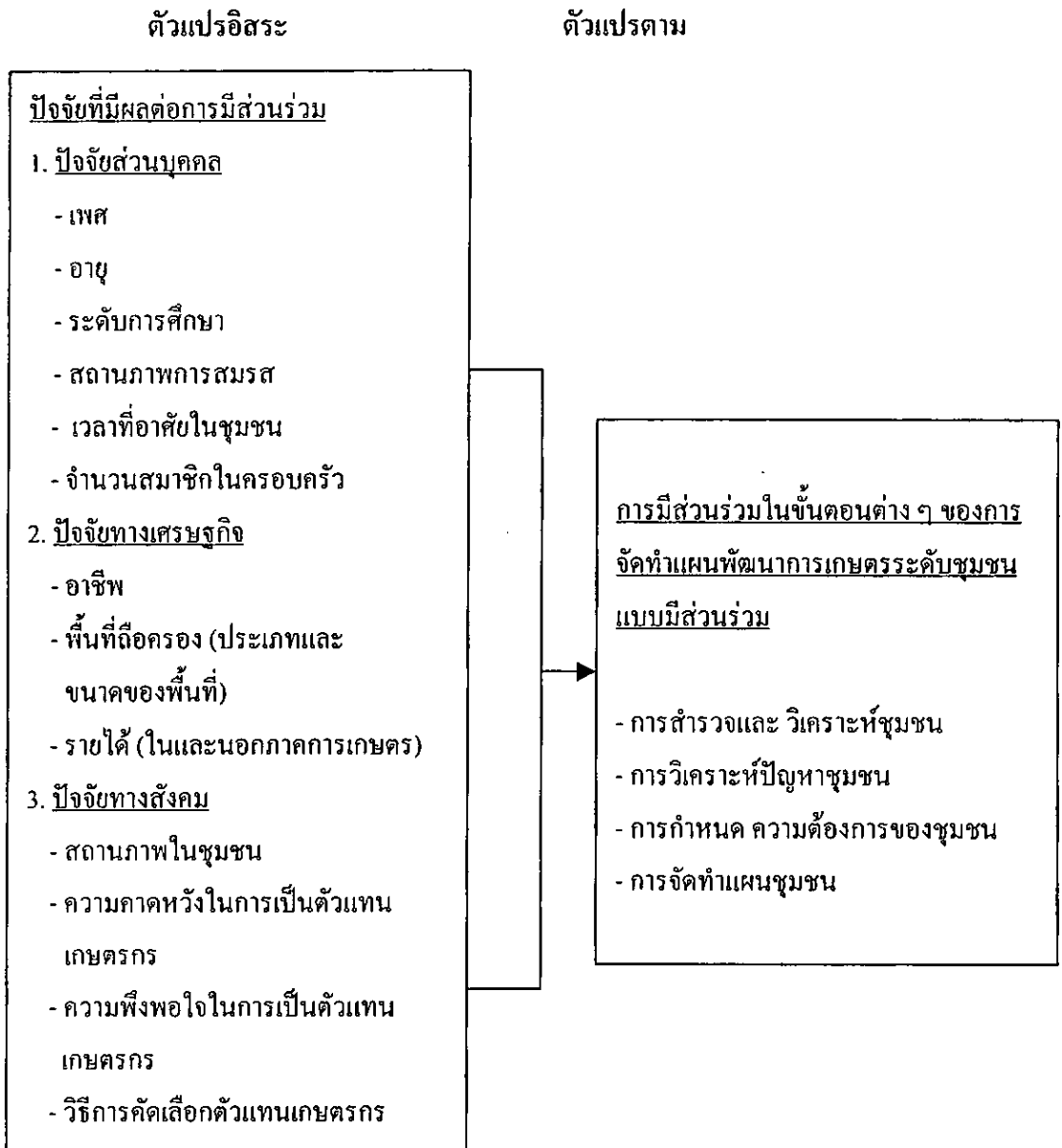
การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ใน 4 ขั้นตอนหลัก คือ

4.2.1 การมีส่วนร่วมในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน จะประกอบไปด้วย การสำรวจทรัพยากรชุมชน การเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน การเรียนรู้และวิเคราะห์ระบบการผลิตของชุมชน การเรียนรู้ระบบเศรษฐกิจของชุมชน การวิเคราะห์บทบาทของชายและหญิง และการเรียนรู้ความสัมพันธ์ของชุมชนกับองค์กรต่าง ๆ

4.2.2 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน โดยชุมชนจะต้องนำข้อมูลในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน นำมากำหนดปัญหาที่แท้จริง และเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา จากมากไปหาน้อย ทั้งที่เป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้เอง หรือผู้อื่นจะต้องเข้ามาช่วยแก้ไข

4.2.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการ และความเป็นไปได้ เป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาตามความต้องการของชุมชน และต้องเป็นทิศทางที่สามารถทำได้ หรือที่เรียกว่า เป็นการสร้างวิสัยทัศน์ชุมชน

4.2.4 การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยนำวิสัยทัศน์ชุมชนที่ได้ร่วมกันกำหนด มาจัดทำเป็นแผนของชุมชน

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

5. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา เวลาการอยู่อาศัยในชุมชนและจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ พื้นที่หรือครองและรายได้ และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ความคาดหวัง และความพึงพอใจ รวมทั้งวิธีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ในขั้นตอนต่าง ๆ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การกำหนดความต้องการของชุมชน และการจัดทำแผนชุมชน

6. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ จะศึกษาถึงขอบเขตด้านเนื้อหาและขอบเขตของพื้นที่ในการวิจัย โดยแยกได้ดังนี้

6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา จะศึกษาการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ที่ใช้เทคนิคการประเมินและวางแผนร่วมกัน (Participatory Assessment and Planning : PAP) โดยศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางสังคม

6.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ จะศึกษาการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในเขตพื้นที่ของจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 3 ตำบล 3 อำเภอ ได้แก่ ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี ตำบลปากน้ำ อำเภอเดิมบางนางบวช และตำบลองค์พระ อำเภอด่านช้าง

7. นิยามศัพท์

7.1 ผู้นำอย่างเป็นทางการ หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

7.2 ตัวแทนเกษตรกร หมายถึง เกษตรกรทั้งชายและหญิงที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร แบบมีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิคการประเมินและวางแผนร่วมกัน

7.3 แผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน หมายถึง แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลที่จัดทำขึ้นจากทุกหมู่บ้านในแต่ละตำบล

7.4 การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในส่วนของการคิด ตัดสินใจ การแก้ปัญหา การดำเนินการและกิจกรรมชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน วิเคราะห์ปัญหาของชุมชน กำหนดความต้องการและความ เป็นไปได้ ตลอดจนจัดทำแผนชุมชน

7.5 การมีส่วนร่วมในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน หมายถึง การที่ตัวแทน เกษตรกรเข้ามาสำรวจทรัพยากรชุมชน เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน เรียนรู้และวิเคราะห์ ระบบการผลิตของชุมชน เรียนรู้ระบบเศรษฐกิจของชุมชน วิเคราะห์บทบาทของชายและหญิง และ เรียนรู้ความสัมพันธ์ของชุมชนกับองค์กรต่าง ๆ

7.6 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน หมายถึง การที่ตัวแทนเกษตรกร ศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน นำมากำหนดปัญหาที่แท้จริง และเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา จาก มากไปหาน้อย ทั้งที่เป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้เอง หรือผู้อื่นจะต้องเข้ามาช่วยแก้ไข

7.7 การมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการ และความเป็นไปได้ หมายถึง การที่ ตัวแทนเกษตรกรกำหนดทิศทางการพัฒนาตามความต้องการของชุมชน ซึ่งต้องเป็นทิศทางที่ สามารถทำได้ หรือที่เรียกว่า เป็นการสร้างวิสัยทัศน์ชุมชน

7.8 ความคาดหวังในการเป็นตัวแทนเกษตรกร หมายถึง การที่ตัวแทนเกษตรกรมี ความหวังในเรื่องการเป็นที่ยอมรับของสังคม เกียรติยศชื่อเสียง ความสำเร็จ ความมั่นคงปลอดภัย และผลตอบแทนอย่างไร ในระดับใด ที่เข้ามาเป็นตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการ เกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม

7.9 ความพึงพอใจในการเป็นตัวแทนเกษตรกร หมายถึง การที่ตัวแทนเกษตรกรมี ความพึงพอใจในเรื่องการเป็นที่ยอมรับของสังคม เกียรติยศชื่อเสียง ความสำเร็จ ความมั่นคงปลอดภัย และผลตอบแทน

7.10 ความต้องการการยอมรับของสังคม หมายถึง ความต้องการ ความรัก การยอมรับ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

7.11 ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง หมายถึง ความต้องการการยกย่องนับถือจากคน อื่น หรือมีเกียรติในสังคม

7.12 ความต้องการความสำเร็จ หมายถึง ความต้องการแสดงความสามารถของตนเอง ให้ประจักษ์แก่ผู้อื่น

7.13 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย หมายถึง ความต้องการความมั่นคงในการ ดำรงชีพ การประกอบอาชีพ และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

7.14 ความต้องการผลตอบแทน หมายถึง ความต้องการในเรื่องของรายได้ ปัจจัยการ ผลิต

7.15 วิธีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร หมายถึง วิธีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การคัดเลือกโดยชุมชน การคัดเลือกโดยผู้นำชุมชน การคัดเลือกโดยเจ้าหน้าที่ การคัดเลือกโดยตำแหน่งและเงื่อนใจ และการคัดเลือกโดยการอาสาสมัคร

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ปรับปรุงกระบวนการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

8.2 องค์ความรู้ที่ได้สามารถนำไปประกอบการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

8.3 ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการวาง แผนส่งเสริมการเกษตรในระดับชุมชนต่อไป

8.4 ใช้เป็นแนวทางในการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้เน้นศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการ จัดทำแผนพัฒนาการเกษตรแบบมีส่วนร่วม โดยมีกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีการวางแผน
2. แนวคิดการวางแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม
3. แนวคิดการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีการวางแผน

1.1 ความหมายของการวางแผน

การวางแผน (Planning) มาจากภาษาละตินว่า แพลนัม (Planum) ซึ่งหมายถึง พื้นฐาน (flat surface) และได้นำมาใช้ในภาษาอังกฤษเมื่อศตวรรษที่ 17 โดยพจนานุกรมออกซ์ฟอร์ด (Oxford Dictionary) ให้ความหมายของพื้นฐานว่า หมายถึงการกำหนดแบบฟอร์ม นอกจากนี้ อนันต์ เกตุวงศ์ (2541: 1) ได้อธิบายความหมายของการวางแผนตามแนวคิดของ Fremont E. Kast และ James E. Rosenzweig โดยอธิบายว่า การวางแผน คือกระบวนการของการพิจารณาตัดสินใจล่วงหน้า ไม่ว่าจะทำอะไร อย่างไร มีการเลือกวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงสร้างและวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ Harold Koontz และ Cyril O' Donnell กล่าวว่า การวางแผนเป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร เมื่อใด และใครเป็นผู้ทำการวางแผน จึงเป็นสะพานเชื่อมช่องว่างจากปัจจุบันไปสู่อนาคต ตามที่ต้องการ

1.2 ขั้นตอนของการวางแผน

ในการวางแผนนั้น นักวิชาการและนักบริหารด้านรัฐประศาสนศาสตร์ได้กำหนด ขั้นตอนไว้ในลักษณะของกระบวนการที่คล้าย ๆ กัน โดยแบ่งไว้ด้วยความแตกต่างกันบ้าง ดังจะขอยกมากล่าวที่สำคัญ ๆ ดังนี้

Robert M. Fulmer อ้างใน อนันต์ เกตุวงศ์ (2541: 162-171) ได้อธิบายถึงขั้นตอนหรือกระบวนการวางแผนไว้ 12 ขั้นตอน ดังนี้

1) เลือกวัตถุประสงค์ (choose objectives) เนื่องจากวัตถุประสงค์เป็นเป้าหมายหรือจุดสุดท้ายของการวางแผน ถ้าไม่มีเป้าหมายปลายทางที่แน่นอนชัดเจน การที่คิดต่อ ไปถึงการกระทำและวิธีการที่จะกระทำก็อาจจะสร้างความวุ่นวายให้กับผู้เกี่ยวข้องไม่น้อย เมื่อก้าวถึงวัตถุประสงค์ นักวิชาการด้านนี้จะต้องยกตัวอย่างเหมือนกันตลอดมาคือ ถ้าท่านไม่รู้ว่าท่านไปไหน ท่านก็ไม่อาจเลือกวิธีการและทิศทางของการเดินทางได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2) บอกกล่าววัตถุประสงค์ให้ผู้อื่นทราบ (communicate objectives) คนทำงานร่วมกันจะต้องทราบวัตถุประสงค์ทุกระดับขององค์การ ตั้งแต่วัตถุประสงค์ระดับสูงขององค์การลงไปตามลำดับจนถึงวัตถุประสงค์ของแต่ละตำแหน่งของแต่ละคน ผู้ร่วมงานทุกคนควรจะรู้วัตถุประสงค์ทุกระดับของทุกคนดังกล่าว

การที่จะให้ทุกคนมีความเข้าใจและรู้ถึงวัตถุประสงค์ขององค์การ อาจจะอาศัยหลักการของการบริหารงานโดยวัตถุประสงค์มาช่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการประเมินผู้นำ จะต้องอาศัยผลงานเป็นสำคัญ ผู้นำจะต้องรู้วัตถุประสงค์ และผู้นำควรมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ เป็นต้น

3) การกำหนดข้อสันนิษฐาน ซึ่งหมายถึง การประเมินอนาคต หรือการพยากรณ์ (Forecasting) ซึ่งมีหลักและวิธีการหลาย ๆ ประการ เช่น เทคนิคเดลฟี (Delphi Technique) และค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่ (moving average)

4) สํารวจทรัพยากร (survey resources) เป็นการตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่า การทำให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์นั้นมีความเป็นไปได้ กล่าวคือ มีคน เงิน สิ่งอำนวยความสะดวก เวลา และปัจจัยอื่น ๆ ที่จำเป็นในการทำงานตามแผนให้ไปสู่เป้าหมายได้ ป้องกันการสร้างวิมานในอากาศ โดยที่วางแผนไว้อย่างดีแต่ไม่มีปัจจัยจะทำให้บรรลุผลสำเร็จ

5) กำหนดนโยบาย (establish policies) เพื่อเป็นแนวทางกว้าง ๆ สำหรับคนในองค์การ ได้ยึดเป็นหลักในการทำงานให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ และเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมยิ่งขึ้น หรือเพื่อกำจัดทางเลือกที่ไม่เหมาะสมออกไป

6) ระบุทางเลือก (identify alternatives) เพื่อที่จะตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ผู้ตัดสินใจจะต้องรู้ทางเลือกทั้งหมดที่มีอยู่ซึ่งเป็นทางเลือกที่เป็นไปได้

7) เปรียบเทียบทางเลือก (compare alternatives) เมื่อมีทางเลือกแล้ว ขั้นนี้จึงเป็นการประเมินทางเลือกทั้งหลายที่มีอยู่เพื่อดูความเป็นไปได้หรือเพื่อดูว่าจะทำได้หรือไม่ (feasibility) และดูผลที่จะเกิดขึ้นว่ามีอะไรบ้างถ้าเลือกทางนั้น อาจใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น algorithm คือ การคิดต่อ ไปเรื่อย ๆ ในลักษณะข้อความที่ว่า “ถ้า-ต่อไปจะเป็นอย่างไร” โดยจะมีทั้งคำถามและคำตอบ หรือใช้หลักการตัดสินใจแบบต้นไม้ (decision tree) เป็นต้น

8) เลือกแนวทางของการกระทำ (choose a course of action) เมื่อประเมินทางเลือกและเปรียบเทียบทางเลือกแล้ว จะต้องตัดสินใจเลือกเอาทางที่เหมาะสมที่สุด ไม่ควรลังเลให้เสียเวลา ถ้าไม่จำเป็น

9) สร้างแนวปฏิบัติและกฎเกณฑ์ (create procedures and rules) แนวปฏิบัติ คือแนวทางอย่างละเอียดของการกระทำโดยมีนโยบายเป็นกรอบ และจะบอกถึงขั้นตอนเป็นลำดับทีละขั้น ๆ ไปจนจบเป็นกระบวนการ ส่วนกฎเกณฑ์นั้น ไม่มีขั้นตอนก่อนหลังที่บอกได้โดยเวลาเหมือนแนวทางปฏิบัติ แต่จะเป็นข้อกำหนดเคล็ดวิชา ๆ ไม่มีความต่อเนื่อง เช่น กฎอันหนึ่งของการเล่นฟุตบอลก็คือ ห้ามใช้มือ เป็นต้น

แนวปฏิบัติและกฎเกณฑ์มีลักษณะเหมือนนโยบายย่อย เพื่อให้คนทำงานถือปฏิบัติในการสร้างสิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญทางด้าน Time-and-Motion และพวกวิศวกรที่เกี่ยวข้องเพื่อประหยัดพลังงาน ความพยายาม รวมทั้งงบประมาณหรือค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงาน และอาจรวมไปถึงการประหยัดเวลาด้วย

10) กำหนดงบประมาณ (establish budgets) งบประมาณเป็นตัวกำหนดการปฏิบัติงานที่สำคัญ ทรัพยากรทุกอย่างสามารถระบุในลักษณะของงบประมาณได้ และถือว่าเป็นแผนทางการเงินด้วย

11) กำหนดตารางเวลา (establish time tables) ตารางเวลาการทำงาน โดยมีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของแต่ละกิจกรรม รวมกันเป็นจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของแผน โดยอาศัยเทคนิคทางด้านแผนภูมิ CPM และ PERT เป็นต้น

12) ตัดสินใจในเรื่องมาตรฐาน (decide on standard) มาตรฐานมีไว้เพื่อการปฏิบัติงานตามแผน เมื่อมีแผนแล้วสิ่งที่ตามมาก็คือ การควบคุมให้ทำตามแผน และมีการประเมินผลซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการวางแผนตามแนวคิดของฟูลเมอร์

1.3 บัญญัติ 10 ประการของการวางแผน

การวางแผนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับอนาคตทั้งระยะยาวและระยะสั้น การคิดและตัดสินใจว่าจะทำอะไรบ้าง เพื่อให้เกิดผลอย่างไรในอนาคตจึงเป็นสิ่งที่เสี่ยงกับความไม่แน่นอน หรือความถูกต้องและผิดพลาดบกพร่องอย่างมาก ผู้วางแผนจึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และความคิดริเริ่มต่าง ๆ มากมายหลายอย่าง และเพื่อให้ได้แผนที่มีคุณภาพซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลเต็มที่ ผู้วางแผนควรจะต้องพึงระมัดระวังในการทำหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องสำคัญ ๆ 10 ประการด้วยกัน ตามที่เดสส์เลอร์ได้กล่าวไว้ คือ

- 1) พัฒนาการพยากรณ์ให้ความถูกต้องแม่นยำ
- 2) การทำให้คนที่เกี่ยวข้องยอมรับในแผน
- 3) แผนจะต้องมีความถูกต้องสมบูรณ์
- 4) พัฒนาองค์การวางแผนให้มีประสิทธิภาพ
- 5) จงทำตัวเป็นผู้ใจกว้าง
- 6) ต้องพยากรณ์อนาคตให้ถูกต้องและทบทวนอยู่เสมอ
- 7) ควรกำหนดมาตรการในการยกเลิกแผนหรือโครงการไว้ล่วงหน้า
- 8) การตรวจสอบแผนเสมอ
- 9) การประเมินผลและความก้าวหน้าของแผน
- 10) ความยืดหยุ่นของแผน

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า แผน คือ การกำหนดวิธีการทำงานไว้ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร อย่างไร ซึ่งจะเป็นตัวควบคุมแผนงาน / โครงการ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดทำแผนที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดทำแผนส่งเสริมการเกษตรในระดับชุมชน ต้องมีผู้นำหรือตัวแทนของเกษตรกรที่ดีในการจัดทำแผน โดยเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรที่มีความเหมาะสมสามารถจัดทำแผน ซึ่งแผนพัฒนาระดับชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำไปกำหนดเป็นแผนตำบล แผนอำเภอ แผนจังหวัด และแผนของชาติในที่สุด

2. แนวคิดการวางแผนส่งเสริมการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

(Participatory Assessment and Planning or PAP)

การวางแผนส่งเสริมการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการที่ให้เกษตรกร ทั้งหญิงและชายได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อทำแผน หมู่บ้านหรือชุมชน การมีส่วนร่วมที่ใช้กันในปัจจุบันมีหลายรูปแบบ เช่น การมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรและผลประโยชน์ในแง่ของการให้การใช้ การร่วมกันตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในแนวความคิด การมีส่วนร่วมในการทำงาน ซึ่งการมีส่วนร่วมแต่ละรูปแบบมีจุดมุ่งหมาย คือ ใช้แนวคิดของบุคคลหลาย ๆ คน ทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น หรือได้ประโยชน์ร่วมกันที่ไม่สามารถทำโดยคน ๆ เดียวได้ การทำกิจกรรมร่วมกันจะต้องแสดงถึงความเท่าเทียมกัน ในความคิดของผู้ที่มีส่วนร่วม และสามารถตัดสินใจร่วมกันได้ในทิศทางเดียวกันอย่างถูกต้อง กรมส่งเสริมการเกษตร (2542: 1)

PAP เป็นวิธีการหรือเทคนิคที่จะทำให้เกิดการส่งเสริมการเกษตร โดยให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางและเกิดการมีส่วนร่วม คือ

1) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สถานการณ์และความเป็นอยู่โดยให้มีการวิเคราะห์ร่วมกันในสภาพเกษตรกรที่เป็นอยู่ การผลิต การดำรงชีพ และการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

2) การมีส่วนร่วมในการกำหนดความจำเป็นในการพัฒนาเป็นการศึกษาร่วมกันจากสถานการณ์กีดกันภายนอก เช่น ทรัพยากร ภาวะหนี้สิน เพื่อก่อให้เกิดความตระหนักของคนในชุมชน ในการที่ต้องเข้าร่วมกันพัฒนาและดูแลชุมชน

3) การมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการเกษตร เป็นการกระตุ้นให้ตัวแทนของชุมชนสร้างความคาดหวังว่าต้องการใช้ชุมชนของตนเองเป็นอย่างไรในอนาคต หรือเป็นการสร้างวิสัยทัศน์ของชุมชนนั่นเอง

4) การมีส่วนร่วมในการวางแผน การกำหนดวิสัยทัศน์ จะได้แนวทางการดำเนินการ ซึ่งจะต้องอาศัยการตัดสินใจร่วมกันของตัวแทนชุมชนและนำเอาข้อมูลต่าง ๆ นำมาวางแผนในการพัฒนาชุมชน

5) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาจากการกำหนดแผนงานแล้ว เกษตรกรต้องร่วมกันดำเนินงานตามแผนดังกล่าว โดยระดมความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จของงาน

6) การมีส่วนร่วมในการรักษากองทุน และแบ่งปันผลประโยชน์ทรัพยากรภายในและภายนอก สามารถนำมาสู่การผลิตได้เท่ากัน แต่โอกาสของชุมชนที่จะได้ใช้ทรัพยากรจะมีความแตกต่างกัน ฉะนั้น ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดสรรทรัพยากรว่า จะให้ใคร และจะต้องมีการกำหนดกฎระเบียบเพื่อที่จะรักษาทรัพยากรให้คงอยู่หรือเพิ่มขึ้น เพื่อกระจายให้แก่ผู้อื่น ในโอกาสต่อไปอย่างเป็นธรรมและเสมอภาค

7) การมีส่วนร่วมทางบทบาททางเพศ ความลำเอียงทางบทบาททางเพศ จะทำให้สตรีขาดโอกาสในการเสนอความต้องการในการวางแผน ฉะนั้น จะต้องสร้างโอกาสในการเสนอแผนชุมชนที่เห็นว่าเหมาะสมต่อชุมชนนั้นได้ (กรมส่งเสริมการเกษตร 2542: 1)

ขั้นตอนและกระบวนการจัดทำแผนส่งเสริมการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม กำหนดขั้นตอนออกเป็น 9 ขั้นตอน คือ

1) การสำรวจทรัพยากรชุมชน

2) การเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

3) การเรียนรู้ระบบการผลิตของชุมชน

- 4) การวิเคราะห์บทบาทชาย – หญิง
- 5) การเรียนรู้ระบบเศรษฐกิจของชุมชน
- 6) การเรียนรู้ความสัมพันธ์ของชุมชนกับองค์กรต่าง ๆ
- 7) การค้นหาปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนา
- 8) การสร้างขวัญของชุมชน
- 9) การจัดทำแผนของชุมชน

กล่าวได้ว่า การวางแผนส่งเสริมการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม เกิดจากการใช้แนวความคิดของบุคคลหลาย ๆ คน ทั้งชายและหญิง ทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกันเพื่อประสิทธิภาพสูงขึ้น หรือได้ประโยชน์สูงขึ้น หรือได้ประโยชน์ร่วมกัน ภายใต้การแก้ไขปัญหาหรือความต้องการแก้ไขความเดือดร้อนในชุมชนนั้น ๆ โดยบุคคลที่เป็นตัวแทนของชุมชนทั้งชายและหญิงร่วมกันคิดร่วมกันตัดสินใจ ในทิศทางเดียวกันอย่างถูกต้อง โดยจะมีขั้นตอนต่าง ๆ ทั้ง 9 ขั้นตอน ข้างต้น เป็นองค์ประกอบในการวางแผนส่งเสริมการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม

จากขั้นตอนการวางแผนส่งเสริมการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ทั้ง 9 ขั้นตอน นั้น สามารถสรุปขั้นตอนการดำเนินการเพื่อการศึกษาการมีส่วนร่วมในการวางแผนส่งเสริมการเกษตรระดับชุมชน เป็น 4 ขั้นตอนหลัก ๆ ดังนี้

- 1) ขั้นตอนศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน
 - การสำรวจทรัพยากรชุมชน
 - การเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงชุมชน
 - การเรียนรู้ระบบการผลิตของชุมชน
 - การวิเคราะห์บทบาทชายหญิง
 - การเรียนรู้ระบบเศรษฐกิจของสังคม
 - การเรียนรู้ความสัมพันธ์ของชุมชนกับองค์กรต่าง ๆ
- 2) ขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหา
- 3) ขั้นตอนการกำหนดความต้องการและความเป็นไปได้
- 4) ขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน

3. แนวคิดการมีส่วนร่วม

3.1 ความหมายการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ต่างแง่มุม แตกต่างกันไปแล้วแต่วัตถุประสงค์ เป้าหมายและลักษณะงานที่เกี่ยวข้อง บางครั้งก็ขึ้นอยู่กับผู้ที่ให้ความหมายเองว่าจะมีการปรับใช้การมีส่วนร่วมไปสู่สาขาวิชาใด การอธิบายความหมายการมีส่วนร่วมที่จะกล่าวต่อไปเน้นทางด้าน การส่งเสริมการเกษตร โดยจะอธิบายประเด็นการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรระดับชุมชน ดังมีความหมาย แนวความคิด และทฤษฎีของการมีส่วนร่วมดังต่อไปนี้

ยิววัฒน์ วุฒิมณี (2526: 5) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว จำเป็นที่จะต้องยอมรับ ประจักษ์ที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า มนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาสและการชี้แนะที่ถูกต้อง

ในขณะที่ Boyle (1981: 94) อ้างใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 282) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การกระจายอำนาจในการตัดสินใจจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงขององค์กรลงไประดับล่าง และจากภายในองค์กรไปยังบุคคลภายนอกที่ได้รับมอบหมาย จากการตัดสินใจนั้น นั่นคือ ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในกระบวนการตัดสินใจ นอกจากนี้ Gilbert and Terrell (1998: 156-7) อ้างใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 282) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า มีเป้าหมายหลักเพื่อกระจายอำนาจในการตัดสินใจระหว่างประชาชนและหน่วยงาน โดยกำหนดให้มีตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน ซึ่งมักเกิดคำถามตามมาว่า ใครจะเป็นผู้เข้ามามีส่วนร่วม ในนามของใคร และมีวิธีการเลือกตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร

นอกจากนี้ Sheng (1990: 10) อ้างใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 282) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า

- 1) เป็นการควบคุมโดยประชาชน (citizens control) หมายถึงชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจ
- 2) เป็นการกระจายอำนาจ (delegate power) หมายถึง การกระจายอำนาจหน้าที่ให้แก่คนในชุมชน ภายใต้ข้อจำกัดที่ถูกกำหนดโดยอำนาจการบังคับบัญชาของชุมชน

3) เป็นการกำหนดตัวแทนของชุมชน(community representation) ตัวแทนของชุมชนอาจจะเป็นคนส่วนใหญ่ หรือคนส่วนน้อยที่อยู่ในรูปของคณะกรรมการ หรือสมาชิกทั้งหมดของชุมชนที่มีความเสมอภาคในการเป็นตัวแทนชุมชน ซึ่งสมาชิกทั้งหมดมีสิทธิและความรับผิดชอบเท่าเทียมกัน

จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าว สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกร หมายถึง การเปิดโอกาสให้เกษตรกรมีความเสมอภาคในการถูกเลือกเป็นตัวแทนชุมชนเพื่อได้มีส่วนร่วมในการคิด พิจารณาตัดสินใจ ร่วมคิดแก้ปัญหา การดำเนินการและกิจกรรมชุมชน ร่วมวางแผน แล้วนำไปปฏิบัติ แต่ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของเกษตรกรจะต้องขึ้นอยู่กับความเต็มใจที่จะเข้าร่วม และต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม โดยปราศจากข้อกำหนดที่มาจากบุคคลภายนอก และเข้าไปเพื่อสนองต่อความต้องการของสมาชิกในชุมชน รวมทั้งมีอำนาจอิสระในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาให้กับสมาชิกด้วยความพึงพอใจและผู้เข้าร่วมมีความรู้เป็นเจ้าของโครงการด้วย

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจำแนกประเภทการมีส่วนร่วม

Dusseldrop (1981: 30-50) อ้างใน เบลญมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 293) ได้อธิบายถึงการจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมตามเกณฑ์ต่างๆ ไว้หลายประการด้วยกัน ซึ่งได้แก่

3.2.1 การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมโดยพิจารณาถึงระดับการอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วม เป็นการจำแนกที่อยู่บนพื้นฐานของความเต็มใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจำแนกเป็นการมีส่วนร่วมด้วยการบังคับและไม่บังคับ

3.2.2 การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมตามวิธีการที่เข้าไปเกี่ยวข้อง จำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) การมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่สมาชิกในสังคมแต่ละคนเข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ

2) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม (Indirect participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่สมาชิกแต่ละคนมอบสิทธิในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมให้บุคคลอื่นหรือองค์กรเป็นตัวแทนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม

3.2.3 การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการการวางแผนการพัฒนา การจำแนกการมีส่วนร่วมลักษณะนี้จะสัมพันธ์กับขั้นตอนของกระบวนการจัดทำแผนพัฒนา ไพร์ตัน เดชะรินทร์(2527: 6-7) และเจมส์คีย์ ปิ่นทอง (2527: 214)

กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาชนบท ซึ่งจำแนกออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผน
- 2) การมีส่วนร่วมในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
- 3) การมีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการยอมรับแผน
- 5) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน
- 6) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

นอกจากนี้ Cohen และ Uphoff (1980: 219-222) , และ สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2532: 102-115) ยังได้จำแนกการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนของกระบวนการวางแผนได้เป็น 4 ประเภท คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความช่วยเหลือร่วมมือ
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation)

3.3 แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นการแสดงพฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็น หรือกลุ่มของพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้ และที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ซึ่งได้แบ่งพฤติกรรมการมีส่วนร่วมไว้ 6 ประเด็น ดังนี้ (Dusseldrop 1981: 34) อังโน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 297)

- 1) การรวมกลุ่มและเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม
- 2) การเข้าร่วมให้ความคิดเห็นต่อกลุ่ม
- 3) การเข้าไปร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ขององค์การ เช่น อำนวยการประชุม นำคนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกให้เข้าร่วม นำการสนทนา ช่วยบรรณรักษ์
- 4) ทำในสิ่งที่สามารถทำได้ เช่น ให้เงินทุน สนับสนุนแรงงาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ช่วยออกความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ

5) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยออกความเห็นหรือออกเสียงในเรื่องต่าง ๆ เช่น ช่วยกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม กำหนดแนวทางการดำเนินการ เพื่อไปถึงเป้าหมาย จัดสรรทรัพยากรที่ขาดแคลน เลือกสรรบุคคลที่เป็นตัวแทนกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่ม และประเมินประสิทธิภาพ การนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ

6) มีส่วนได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานกลุ่ม

นอกจากนี้กิจกรรมของการมีส่วนร่วมที่สามารถสังเกตเห็นได้ในระดับท้องถิ่น มี 5 ประการ คือ (Castillo 1963: 514) อ้างใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 297)

- 1) มีการรวมตัวกันเป็นองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน
- 2) สมาชิกชุมชนให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ เงินทุนเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการก่อสร้างปัจจัยพื้นฐาน สุขภาพอนามัย
- 3) มีการจัดตั้งสถาบันต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน เช่น โรงเรียนเด็กเล็ก สหกรณ์ สำหรับให้บริการด้านสินเชื่อ
- 4) สมาชิกของชุมชนเอาใจใส่ที่เข้าร่วมกิจกรรมการรวมตัวกันของชุมชน
- 5) การมีส่วนร่วมเพื่อแสวงหาความรู้

3.4 แนวความคิดเกี่ยวกับเหตุผลการมีส่วนร่วม

Boyle (1987: 94-96) อ้างใน สุรพล จันทราปัติย์ (2544: 193) ได้ชี้เหตุผลของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้ผู้จัดวางโครงการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญหา ความจำเป็น ศักยภาพ และโอกาสของประชาชนได้ดีกว่า ทั้งยังหลีกเลี่ยงความเข้าใจผิดและความเห็นที่ไม่ถูกต้องที่เกิดขึ้นด้วย
- 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ทำให้การตัดสินใจตอบสนองต่อความจำเป็นและโอกาส ได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น
- 3) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิธีทางในการระดมควบคุมทรัพยากร
- 4) การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่ยืนยันถึงการใช้ความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถพึ่งตนเองของบุคคลและชุมชน จึงเป็นการสร้างเสริมพลังอำนาจของประชาชนอย่างถูกกฎหมาย
- 5) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเร่งกระบวนการเปลี่ยนแปลง และลดการต่อต้านโครงการ

6) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดวางโครงการเป็นประสบการณ์การเรียนรู้อย่างหนึ่ง กลุ่มเป้าหมายควรได้รับรู้เรื่องราว และมีการเตรียมตัวที่ดี เพื่อสามารถใส่ภาวะผู้นำและกระบวนการกลุ่ม ในการนำการเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลกระทบต่อพวกเขาได้

นอกจากนี้ Van der Ban and Hawkins (1996: 219) อ้างใน สุรพล จันทราปัดย์ (2544: 193) ได้อธิบายเหตุผลของการให้เกษตรกรเข้ามีส่วนร่วมในโครงการส่งเสริมไว้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรช่วยให้ได้รับข้อมูลข่าวสารที่สำคัญ ใช้ในการวางโครงการส่งเสริมให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งครอบคลุมถึงเป้าหมาย สถานการณ์ ความรู้ ประสบการณ์ ทั้งหลายเกี่ยวกับเทคโนโลยีและงานส่งเสริม รวมทั้งโครงสร้างทางสังคมของเกษตรกรและชุมชนนั้น
- 2) เกษตรกรจะมีแรงกระตุ้นใจเข้าร่วมมือในโครงการส่งเสริม ถ้าพวกเขาจะมีส่วนร่วมรับผิดชอบโครงการนั้นด้วย
- 3) เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าในสังคมประชาธิปไตย ประชาชนที่เกี่ยวข้องย่อมมีสิทธิเข้าร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับเป้าหมายที่พวกเขาคาดหวังให้บรรลุผล
- 4) ปัญหาต่างๆ ในการพัฒนาการเกษตร อาทิ การควบคุมการชะล้างพังทลายของดิน ความสัมฤทธิ์ผลของระบบการทำฟาร์มแบบยั่งยืน และการจัดองค์การเพื่อดำเนินการด้านเกษตร ไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ด้วยการตัดสินใจของแต่ละบุคคลอีกต่อไป แต่ต้องการการเข้ามีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายเพื่อร่วมกันตัดสินใจอย่างดีที่สุด

3.5 แนวความคิดเกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วม

Parry อ้างใน ปกรณ์ มณีปกรณ์ (2539: 25) นักวิชาการด้านบริหารได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในลักษณะที่สามารถวัดได้ โดยอาศัยมิติ 3 มิติด้วยกัน

- 1) วิธีการทางการมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึง ประเภทกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้ร่วมได้กระทำลงไป เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง การวิ่งเต้น (lobbying) และการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามโครงการ
- 2) ความหนักเบาของการมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึง การหาคำตอบต่อคำถามที่ว่าใครบ้างเข้าไปมีส่วนร่วม และเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้นบ่อยครั้งแค่ไหน
- 3) คุณภาพของการมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึง การแสวงหาคำตอบต่อคำถามอย่างน้อยที่สุด 2 ประการด้วยกัน กล่าวคือ การเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้น ทำให้บังเกิดผลอะไรบ้าง และเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงหรือจอมปลอม

นอกจากนี้ ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ อ่างใน คุสิต เวชกิจ (2535: 213-214) แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 7 ระดับ คือ

1) ระดับ 1 ไม่มีส่วนร่วมเลย เป็นลักษณะที่บางหน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินการให้ประชาชนทั้งหมด หรือบางครั้งบังคับประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมโดยไม่มีทางเลือกเลยได้

2) ระดับ 2 มีส่วนร่วมน้อยมาก ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพราะมีสิ่งหล่อใจหรือผลประโยชน์บางประการที่จะได้รับ

3) ระดับ 3 มีส่วนร่วมน้อย ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพราะถูกชักจูงโดยการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นเห็นถึงผลดี และผลประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และประชาชนมิได้มีส่วนเสนอความเห็นใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแล้วจะได้รับผลประโยชน์อาจให้ความร่วมมือต่อไป

4) ระดับ 4 มีส่วนร่วมปานกลาง ทางราชการจะทำการสอบถามประชาชนถึงความต้องการของท้องถิ่น และสภาพข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ แล้วทางราชการจะนำข้อมูลที่ได้เหล่านี้ไปทำการกำหนดแผนงานเพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตาม ซึ่งแผนงานที่กำหนดขึ้นนี้บางครั้งอาจไม่ตรงตามความประสงค์ของประชาชนได้

5) ระดับ 5 มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง ทางราชการจะมีการยอมรับให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างสูงโดยการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ รวมทั้งแนวทางแก้ไข ปัญหา ความประสงค์ของประชาชน แต่การตัดสินใจในการกำหนดแผนงานจริง ๆ ยังขึ้นอยู่กับอำนาจ และหน้าที่ของทางราชการ

6) ระดับ 6 มีส่วนร่วมสูง ทางราชการจะเปิดโอกาสอย่างมากให้ประชาชนแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมที่มีส่วนร่วมจากประชาชนโดยใกล้ชิด การดำเนินการขึ้นอยู่กับมติตัดสินใจของประชาชนเองว่าจะแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างไร

7) มีส่วนร่วมในอุดมคติ ประชาชนในท้องถิ่นจะร่วมมือดำเนินการด้วยตนเอง โดยตลอดนับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดการดำเนินงาน เป็นการอาศัยพื้นฐานความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเอง จึงได้รับการร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี ทางราชการอาจเข้ามามีส่วนในแง่ของการช่วยเหลือ หรือสนับสนุนสิ่งที่เกินความสามารถของประชาชนเท่านั้น

3.6 มาตรการวัดการมีส่วนร่วมของประชาชน

นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ได้พยายามสร้างเครื่องมือที่เป็นมาตรฐาน โดยการพัฒนาและดัดแปลงจากผลงานของนักวิจัยก่อน ๆ ด้วยการนำเอาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่แตกต่างกันมา

สร้างสเกลวัดการมีส่วนร่วม ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันมากกับเครื่องมือขององค์ประกอบของการมีส่วนร่วม 5 ประการ ซึ่ง นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 81) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วม ดังนี้

ระดับตั้งแต่เป็นสมาชิกจนถึงเป็นประธานและกรรมการคือ

- 1) การเป็นสมาชิก (membership)
- 2) การเข้าร่วมประชุมปรึกษา (attendance)
- 3) การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ (contribution)
- 4) การเป็นกรรมการ (membership or committees)
- 5) การเป็นเจ้าของสำนักงาน (holding offices)

เช่นเดียวกับ บุปผา พิณีจ (2526: 119-120) ได้กล่าวว่า ระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาท้องถิ่นสามารถเข้าร่วมได้โดย

- 1) เป็นผู้นำท้องถิ่น
- 2) ทำงานในองค์กรท้องถิ่น
- 3) เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ
- 4) เป็นอาสาสมัคร

นอกจากนี้ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 186) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมว่าจะต้องประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ อย่างน้อย 3 ประการ คือ

- 1) ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม
- 2) ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม
- 3) ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

เครื่องมือวัดนี้ชี้ชัดหลักการวัดจากลักษณะภายนอก (explicit) ในการใช้เครื่องมือวัดต้องมีการปรับปรุงใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งไม่เหมือนกัน

กล่าวโดยสรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวทาง และจุดหมายปลายทาง โดยตัวของมันเอง ในแง่ที่ว่าประชาชนทุกคนต่างมีจิตปรารถนา และเกิดความรู้สึกพึงพอใจ อย่าง ล้ำลึก ในการที่ได้เข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจและร่วมปฏิบัติงานที่เกื้อหนุนต่อการตอบสนอง ความจำเป็นขั้นพื้นฐานของตน

3.7 ปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วม

ตามหลักการของ World Health Organization(1978: 59-68) อ้างใน พิฑูร สาตราภัย (2539: 9)มี 3 ประการ คือ

1) ปัจจัยของสิ่งจูงใจ จากสภาพความเป็นจริงของชาวชนบทจะเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากรหรืออื่น ๆ นั้น จะมีเหตุผล 2 ประการ คือ การมองเห็นว่าคนจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่คนทำไปซึ่งถือเป็นเรื่องของการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ ประการที่สอง การที่ได้รับการบอกกล่าวหรือ ชักชวนจากเพื่อนให้ร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2) ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนา แต่ก็ไม่อาจจะเข้ากิจกรรมได้ เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการเข้าร่วมหรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับผลที่คาดหวังไว้ เนื่องจาก การเข้ามามีส่วนร่วมกันนั้น มิได้มีการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ กฎระเบียบ แบบแผนลักษณะการทำงาน เงื่อนไขการเข้าร่วม เป็นต้น ดังนั้นพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้าร่วม จึงควรมีลักษณะนี้คือ

(1) เปิดโอกาสให้ทุก ๆ คน และทุก ๆ กลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใด รูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจจะอยู่ในรูปของการมีตัวแทนหรือการเข้าร่วมโดยตรง

(2) ควรมีเวลากำหนดที่ชัดเจน เพื่อผู้เข้าร่วมจะสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ตามสภาพเป็นจริงของคน

(3) กำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอนว่าจะทำอะไร

3) ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมา ในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยได้มีโอกาสเข้าร่วมแต่ก็ไม่อาจจะกำหนดเป้าหมาย วิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรม แต่ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดและการจัดสรรของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งไม่อาจจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

ซูเกียรติ ภัชลี (2536) อ้างถึงใน สันติภาพ วรรณเพิ่มพูล (2543: 20) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมแบ่งออกได้ 3 ปัจจัย คือ

1) ปัจจัยส่วนบุคคล

2) ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ

3) ปัจจัยทางการติดต่อสื่อสาร

3.8 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์หลากหลายแขนง ดังได้กล่าวแล้ว ดังนั้นจึงมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมหลายทฤษฎีด้วยกัน กล่าวพอสังเขปได้ดังนี้

3.8.1 ทฤษฎีการจูงใจ

Maslow อังใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 303) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจ (motivation) ของการกระทำของมนุษย์ไว้หลายประการและได้อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานซึ่งเกิดขึ้นจากความพึงพอใจ ความต้องการเหล่านั้นถูกจัดลำดับชั้นของความต้องการจากน้อยไปหามาก เมื่อความต้องการใดเกิดขึ้นแล้วไม่ได้รับการบำบัดเพียงพอ ความต้องการเหล่านั้นก็ยังคงอยู่และจะเป็นแรงขับที่มีพลังผลักดันให้บุคคลมี

1. พฤติกรรมโน้มไปทางที่จะบำบัดความต้องการเหล่านั้นก็ยังคงอยู่และจะเป็นแรงขับที่มีพลังผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมโน้มไปทางที่จะบำบัดความต้องการเหล่านั้นอยู่เสมอ ซึ่งความต้องการพื้นฐานที่ทำให้คนเราแสดงพฤติกรรมต่างๆ มีอยู่ 5 ประการด้วยกัน และแยกออกเป็นระดับต่างๆ ได้ดังนี้

- 1) ความต้องการทางกาย (physiological need) ถือเป็นความต้องการขั้นแรกสุด
- 2) ความต้องการความมั่นคง ปลอดภัย(safety need)
- 3) ความต้องการทางสังคม (social need) เป็นความต้องการ ความรัก และการยอมรับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
- 4) ความต้องการมีเกียรติยศชื่อเสียง (self esteem need) เป็นความต้องการการยกย่องนับถือจากคนอื่นหรือมีเกียรติในสังคม
- 5) ความต้องการประสบความสำเร็จ(self-actualization need)ต้องการแสดงความสามารถของตนเองให้ประจักษ์แก่ผู้อื่น

3.8.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางสังคมของ Donald G. Hay

Hay (1951: 127) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางสังคมของบุคคลนั้น ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพและที่อยู่อาศัย โดยบุคคล ผู้มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลผู้มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง

จากแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวสรุปได้ว่า ประเภทของการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการวางแผนการพัฒนา พฤติกรรมการมีส่วนร่วม เหตุผลการมีส่วนร่วม วิธีการเข้าไปมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วม ทฤษฎีการมีส่วนร่วม เช่น พฤติกรรมต่างๆ ที่เป็นการจูงใจ และทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางสังคม เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม จึงได้นำแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องนี้

4. แนวคิดเกี่ยวกับการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร

นที ขลิบทอง (2541: 338) ได้อธิบายวิธีการและเกณฑ์ในการคัดเลือกอาสาสมัคร หรือ ผู้นำที่เป็นตัวแทนเกษตรกรในการเข้าร่วมเวทีชุมชน และตัวแทนของหมู่บ้านในการดำเนินงานตามโครงการ ดังนี้

- 1) มีประสบการณ์ในการทำงานระดับชุมชน องค์กรชุมชน หรือเครือข่ายของชุมชน
- 2) มีความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ของโครงการ สามารถเสียสละเวลา เข้าร่วมเวทีการเรียนรู้โดยตลอด
- 3) มีความสามารถในการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้กับบุคคล ชุมชน องค์กรชุมชน หรือเครือข่ายอื่นๆ

นอกจากนี้ เสรี หงษ์พิศ (2543: อัดสำเนา) ได้ให้ความเห็นว่าตัวแทนเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกจะเป็นอาสาสมัครในการเข้าร่วมดำเนินงานตามกระบวนการของโครงการ ซึ่งจะต้องมีตัวแทนกระจายทั้งชุมชน

การคัดเลือกผู้นำเกษตรกร ต้องเน้นให้เห็นบทบาทของคณะกรรมการปฏิบัติระดับตำบลและผู้นำชุมชน พิจารณาคัดเลือกร่วมกัน โดยต้องคำนึงถึงความหลากหลาย และต้องเป็นตัวแทนจากทุกภาค ส่วนที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งผู้นำทางการและผู้นำกิจกรรม (มีทั้งชายและหญิง) โดยแยกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ผู้นำอาสาพัฒนา 2) ผู้นำชุมชน

นที ขลิบทอง (2544: 140) อธิบายว่ากระบวนการคัดเลือกผู้นำในงานส่งเสริมการเกษตร มี 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ ขั้นตอนเตรียมการคัดเลือกผู้นำ ซึ่งต้องมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้นำที่ต้องการ และกำหนดแนวทางในการคัดเลือกผู้นำ ขั้นตอนดำเนินการคัดเลือกผู้นำ และขั้นตอนติดตามและประเมินผล

ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในชุมชนที่กรมส่งเสริมการเกษตร (2542: 4) ได้กำหนดว่า การคัดเลือกเกษตรกรซึ่งเป็นตัวแทนชุมชน บุคคลที่ได้รับการคัด

เลือกจะเป็นตัวแทนของชุมชนต่าง ๆ ในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมจัดทำแผนของชุมชนเบื้องต้น ดังนั้นการคัดเลือกควรจะมีลักษณะที่จะเข้ามาเป็นตัวแทน โดยสมัครใจ และเป็นที่ยอมรับของชุมชน ในขั้นตอนแรกอาจจะประชุมชี้แจงเกษตรกรทั้งหมดและแบ่งเขตชุมชนให้สมาชิกของชุมชนเป็นผู้เสนอรายชื่อตัวแทนของคนให้กระจายทั้งชุมชน โดยคัดเลือกชายและหญิงเท่า ๆ กันระหว่าง 20-30 คน และบุคคลที่ควรจะได้รับคัดเลือก ควรเป็นสมาชิก อบต. กลุ่มสถาบัน กรรมการหมู่บ้าน และเกษตรกรหมู่บ้าน อยู่ในกลุ่มที่ได้รับการคัดเลือกด้วย กรมส่งเสริมการเกษตร

จะเห็นได้ว่า ตัวแทนเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกในการทำหน้าที่แทนคนในชุมชนจะต้องมีมากมายหลายประเภท ซึ่งมีวิธีการคัดเลือกได้หลายวิธี คือ การคัดเลือกโดยเจ้าหน้าที่ การคัดเลือกโดยผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชน การให้ชุมชนเป็นผู้คัดเลือกกันเอง และตัวแทนเกษตรกรอาจได้มาซึ่งการอาสาสมัคร ซึ่งผลของการคัดเลือกตัวแทนจะดีหรือไม่ดี จะส่งผลต่อลักษณะของผู้นำที่ได้รับการคัดเลือกด้วย ดังนั้น กระบวนการคัดเลือกผู้นำในงานส่งเสริมการเกษตร มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร และการพัฒนา ด้านต่าง ๆ ในท้องถิ่น เพราะถ้าหากได้ผู้นำที่มีลักษณะตรงตามความต้องการ มีศักยภาพสูง และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ก็จะทำให้การทำงานพัฒนาได้อย่างบรรลุผลได้ง่ายขึ้น ตรงกันข้ามหากได้ผู้นำที่ไม่สนใจที่จะทำงาน ไม่ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ขาดวิสัยทัศน์ ก็จะส่งผลทำให้เกิดปัญหาในการทำงานพัฒนาได้

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Kaufman (1949: 528) ได้ศึกษาเรื่อง Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities ปรากฏว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ และความยาวนานในการอาศัยอยู่ในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน

Beal (1962: 252) ได้ศึกษาเรื่อง Addition Hypothesis in Participation Research โดยใช้ตัวแปรคงค่า (Static variables) เช่น อายุ อาชีพ ฐานะของครอบครัว และการศึกษา กับตัวแปรไม่คงค่า (Dynamic variables) เช่น ความเข้าใจของสมาชิก ความเห็นในการตัดสินใจ และความรู้สึกผิดชอบจากการศึกษาพบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม

Kanchanachitra (1976: 42) ได้ศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านชนบท พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการมีส่วนร่วมคือ อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว รายได้ และระยะเวลาการอยู่ในชุมชน

ลัดดาวัลย์ อนุกุล (2522: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ของสตรีอาสาสมัคร พบว่า สตรีอาสาสมัครที่มีอาชีพรายได้สูง จะเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมอาสาสมัครสังคมสงเคราะห์ได้มากกว่าสตรีอาสาสมัครที่มีรายได้น้อย และสตรีอาสาสมัครที่มีทัศนคติที่ดีต่องานอาสาสมัครสังคมสงเคราะห์จะเข้าร่วมในกิจกรรมมากกว่าผู้ที่มีทัศนคติที่ไม่ดี นอกจากนี้ยังพบว่าสตรีอาสาสมัครที่มีความคาดหวังในเกียรติยศชื่อเสียง เข้าร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครสังคมสงเคราะห์ดีกว่าผู้ที่ไม่คาดหวัง และสตรีอาสาสมัครที่มีความคาดหวังทางด้านจิตใจคือเพลิดเพลินกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ มีความตั้งใจต่อการเข้าร่วมในกิจกรรมมากกว่าผู้ที่ไม่มีความคาดหวัง

อารยา วัฒนกิจ (2526: 79) ได้ศึกษาถึง ปัจจัยการเข้าร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่าผู้ปกครองที่มีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือผู้ที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นประจำ อีกทั้งผู้นำท้องถิ่นและผู้ที่มีระดับรายได้สูงจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากกว่าผู้ปกครองที่มีสถานภาพตรงกันข้ามสำหรับปัจจัยด้านอายุ การศึกษา จำนวนบุตร สถานภาพสมรส มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมน้อย

อนุภรณ์ สุวรรณสทิสกร (2529: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลต่อโครงการ กสช.ปี 2528 อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในโครงการ กสช. ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ระดับตำบล การเป็นกรรมการกลุ่มทางสังคม และประสบการณ์ในการทำงาน ส่วนปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การติดต่อกับชุมชนภายนอก การรับข่าวสาร และระดับการศึกษา

กาญจนา วิไลรัตน์ (2531: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของกรรมการสภาตำบลในท้องที่อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า รายได้ การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและการได้รับข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ไม่มีความสัมพันธ์หรือไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของกรรมการสภาตำบล

นงกาญจน์ บุณรักษ์ (2531: 91) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยง ในจังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรี ภายใต้โครงการของกรมประชาสงเคราะห์ พบว่า จำนวนที่ดินทำกิน ความถี่ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และความถี่ในการรับข่าวสารด้านการเกษตรและการดำรงชีพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยง ส่วนระดับการศึกษานั้น มีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

บัวพันธ์ พรรคทิง และคณะ (2532: 86-87) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาของชาวบ้าน ผลการวิจัยพบว่า เพศ ระดับการศึกษา รายได้ การเสนอความคิดเห็นในที่ประชุม มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

ขวัญชัย วงศ์นิติกร (2532: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้อยู่อาศัยในเขตหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านจัดสรรเทพประทาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจ การเป็นผู้นำที่นอกและในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรม การติดต่อกับผู้นำ และการได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้อยู่อาศัย

คำรณ ศรีคำไทย (2534: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชาวกะเหรี่ยงในกิจกรรมของศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา จังหวัดลำพูน พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชาวกะเหรี่ยงในกิจกรรมของ ศศช. จังหวัดลำพูน ได้แก่ เพศ ระยะเวลาของบ้านกับ ศศช. ความรู้ความเข้าใจในงาน ศศช. และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ศศช.

ปกรณ พันธุ์ (2534: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชาวเขาในกิจกรรมพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลแคมป์สน กิ่งอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวเขา ได้แก่ การเป็นผู้นำในหมู่บ้าน การได้รับข่าวสารและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่

จากแนวคิดการมีส่วนร่วม การคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้นำมาสรุปเป็นกรอบแนวความคิดการวิจัยและนำมาใช้ประโยชน์ในการตั้งสมมติฐานว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการส่งเสริมการเกษตรระดับชุมชน ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส เวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ จำนวนพื้นที่ถือครองที่ทำเกษตร รายได้ และปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ สถานภาพในชุมชน ความคาดหวังของตัวแทนเกษตรกร ความพึงพอใจของตัวแทนเกษตรกร และวิธีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1.1 ตัวแทนเกษตรกรที่เข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในเขตตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี ตำบลปากน้ำ อำเภอดำเนินนางบวช และตำบลองค์พระ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งได้ดำเนินการระหว่าง ปี พ.ศ. 2542 – 2543 จำนวน 25 หมู่บ้าน 3 ตำบล 3 อำเภอ จำนวน 500 คน คำนวณหาจำนวนตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamane (Yamane 1973: 1088 อ้างใน จินดา ขลิบทอง 2544: 20)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ให้มีความคลาดเคลื่อน 5% จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง} &= \frac{500}{1 + 500 (0.05)^2} \\ &= 222 \end{aligned}$$

จากกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งสิ้น 500 คน ใน 25 หมู่บ้าน 3 ตำบล แต่ละตำบลมีสมาชิกไม่เท่ากัน โดยจะต้องทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างให้ได้จำนวน 222 ราย ผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการทอนสัดส่วนขนาดของกลุ่มประชากรแล้วจึงทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ทำให้ได้จำนวนตัวอย่างในแต่ละตำบล (ดังแสดงในตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 กลุ่มตัวอย่างของตัวแทนเกษตรกรที่เข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

อำเภอ	ตำบล	จำนวนประชากรทั้งหมด (คน)	จำนวนตัวอย่าง (คน)
เมืองสุพรรณบุรี	บ้านโพธิ์	180	80
เดิมบางนางบวช	ปากน้ำ	140	62
ด่านช้าง	องค์พระ	180	80
รวม 3 อำเภอ	3 ตำบล	500	222

1.2 ประชากรที่เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ ได้แก่ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 25 หมู่บ้าน ๆ ละ 1 คน รวม 25 คน และเนื่องจากมีประชากรไม่มาก จึงทำการศึกษาทั้งหมด (ดังแสดงในตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 กลุ่มตัวอย่างของผู้นำอย่างเป็นทางการ (กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน)

อำเภอ	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
เมืองสุพรรณบุรี	บ้านโพธิ์	9	9
เดิมบางนางบวช	ปากน้ำ	7	7
ด่านช้าง	องค์พระ	9	9
รวม 3 อำเภอ	3 ตำบล	25 หมู่บ้าน	25

1.3 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ที่เข้าร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในเขตพื้นที่ของการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 9 คน และเนื่องจากมีประชากรไม่มาก จึงทำการศึกษาทั้งหมด

2. เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล คือ

2.1 แบบสัมภาษณ์ ซึ่งได้สร้างจากแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับกรอบแนวความคิด มีทั้งคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด แบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบไปด้วยข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลทางเศรษฐกิจ และข้อมูลทางสังคม

ตอนที่ 2 การคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน ขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ขั้นตอนการกำหนดความต้องการของชุมชน และขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม

2.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัด อำเภอและตำบล รวม 9 คน สนทนากลุ่ม เพื่อหาข้อสรุปตามหัวข้อต่าง ๆ ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม โดยมีประเด็นการสนทนา ได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ระดับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร วิธีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม

3. การทดสอบแบบสัมภาษณ์

3.1 การหาความตรงของเนื้อหา (Content Validity) แบบสัมภาษณ์ที่สร้างจากกรอบแนวความคิด (Conceptual Framework) ในการวิจัยได้นำมาให้คณะอาจารย์ที่ปริญญาวิทยานิพนธ์เป็นผู้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ก่อนที่จะนำไปทดสอบความถูกต้องกับเกษตรกร

3.2 การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ได้นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาแล้วไปทำการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนา

การเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม และไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในตำบลสนามชัย อำเภอเมือง สุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 20 คน โดยทดสอบประเด็นความคาดหวังและความพึงพอใจ ในการเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม การคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร และระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ทั้ง 4 ขั้นตอน แล้วนำมาทดสอบความเชื่อมั่นโดยเลือกวิธี Cronbach's Alpha ได้ค่าความเชื่อมั่นที่ 0.84 , 0.84 , 0.92 และ 0.93 ตามลำดับ จากนั้นจึงนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์อีกครั้ง ก่อนที่จะนำไป ใช้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล จำนวน 3 คน ให้นัดหมายตัวแทนเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นรายหมู่บ้าน ระหว่างช่วงเดือน มกราคม 2545 ถึงเดือน กุมภาพันธ์ 2545 โดยมีการชี้แจงทำความเข้าใจกับเกษตรกรเป็นรายกลุ่มให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ ของการวิจัย พร้อมทั้งได้อธิบายถึงคำถามเป็นรายชื่อ และแสดงเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดทำ แผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม แล้วทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล จนครบตาม จำนวนเป้าหมายที่กำหนด คือ 247 คน และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จำนวน 9 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วเสร็จ ได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลของกลุ่ม ตัวอย่างทั้งหมดแล้ว นำข้อมูลมาทำการบันทึกลงรหัสข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for the Social Sciences) และ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้ค่าสถิติ ดังนี้

5.1 อธิบายลักษณะข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

5.2 หาความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ แบบปกติ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งเป็นเทคนิคการวิเคราะห์ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม 1 ตัว และตัวแปรอิสระหลายตัว โดยแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในรูปของสมการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis)

$$Y = B_0 + B_1 X_1 + B_2 X_2 + \dots + B_k X_k + e$$

เนื่องจากค่าของ Y ขึ้นอยู่กับค่าของ X

โดยที่ Y	=	ตัวแปรตาม
X	=	ตัวแปรอิสระ
B_0	=	ส่วนตัดแกน Y เมื่อกำหนดให้ $X_1 = X_2 = \dots = X_k = 0$
e	=	ความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม

5.3 วัดระดับความคาดหวัง ระดับความพึงพอใจ ระดับความเหมาะสม และระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างโดย แบ่งระดับออกเป็น 5 ระดับ คือ (1 – 2 – 3 – 4 – 5) โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่วงห่างของคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= \frac{4}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

ดังนั้น เราสามารถแปลความหมายของระดับความคาดหวัง ความพึงพอใจ ความเหมาะสม และการมีส่วนร่วมตามค่าเฉลี่ยต่าง ๆ มีดังนี้

1.00 – 1.80	หมายถึง	น้อยที่สุด
1.81 – 2.60	หมายถึง	น้อย
2.61 – 3.40	หมายถึง	ปานกลาง
3.41 – 4.20	หมายถึง	มาก
4.21 – 5.00	หมายถึง	มากที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผลเรียงลำดับเรื่องดังต่อไปนี้

1. สถานภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมบางประการของตัวแทนเกษตรกร
2. ความคาดหวังและความพึงพอใจของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม
3. ความเหมาะสมในการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนระบบมีส่วนร่วม
4. การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม
5. ปัญหาในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม
6. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม
7. ผลการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

1. สถานภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมบางประการของตัวแทนเกษตรกร

1.1 สถานภาพส่วนบุคคลของตัวแทนเกษตรกร (ดังแสดงในตารางที่ 4.1)

จากการศึกษาพบว่าตัวแทนเกษตรกร ประมาณ 2 ใน 3 (ร้อยละ 67.6) เป็นเพศชาย ที่เหลือเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 32.4) ส่วนมากมีอายุอยู่ในช่วง 41 – 50 ปี (ร้อยละ 34.0) รองลงมา มีอายุในช่วง 31 – 40 ปี (ร้อยละ 28.7) และ ที่มีอายุน้อยกว่า 31 ปี (ร้อยละ 5.3) โดยมีอายุต่ำสุด 26 ปี สูงสุด 73 ปี และมีอายุเฉลี่ย 46 ปี ส่วนใหญ่เรียนจบภาคบังคับ (ร้อยละ 70.0) รองลงมาคือ เรียนสูงกว่าภาคบังคับ (ร้อยละ 18.2) และที่ไม่ได้เรียนหนังสือ (ร้อยละ 0.4) เกือบทั้งหมดสมรสแล้ว (ร้อยละ 91.9) รองลงมาเป็น โสด (ร้อยละ 6.5) และเป็นหม้าย หย่าร้าง (ร้อยละ 1.6)

สำหรับระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน ตัวแทนเกษตรกรประมาณ 1 ใน 4 (ร้อยละ 24.3) อยู่อาศัยในชุมชนเป็นเวลา 41 – 50 ปี รองลงมาอาศัยอยู่ในชุมชน 31 – 40 ปี (ร้อยละ 19.0) และอาศัยอยู่ในชุมชนน้อยกว่า 11 ปี (ร้อยละ 4.0) โดยมีระยะเวลาอยู่อาศัยในชุมชนต่ำสุด 3 ปี

และมากที่สุด 67 ปี มีระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนเฉลี่ย 37 ปี ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.7) มีสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 3-5 คน รองลงมามากกว่า 5 คน (ร้อยละ 23.1) และน้อยกว่า 3 คน (ร้อยละ 5.3) โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำสุด 2 คน มากสุด 13 คน เฉลี่ย 5 คน ตัวแทนเกษตรกรประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 49.4) มีอาชีพหลักในการทำนา รองลงมา ประมาณ 1 ใน 4 มีอาชีพทำไร่ (ร้อยละ 29.6) และมีอาชีพทำสวน (ร้อยละ 10.1) ตามลำดับ นอกจากนี้มีอาชีพเลี้ยงสัตว์ การประมง ในด้านอาชีพรอง ตัวแทนเกษตรกร ประมาณ 1 ใน 3 มีอาชีพรองอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่อาชีพทางการเกษตร เช่น ค้าขายและรับจ้าง (ร้อยละ 32.0) รองลงมา มีอาชีพทำไร่ (ร้อยละ 18.2) อาชีพเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 8.7) อาชีพทำนาและการประมงเท่ากัน (ร้อยละ 4.2) และส่วนน้อยมีอาชีพทำไร่ (ร้อยละ 2.3) และพบว่าไม่มีอาชีพรอง ประมาณเกือบ 1 ใน 3 ของตัวแทนเกษตรกร (ร้อยละ 30.4)

ตารางที่ 4.1 สภาพส่วนบุคคลของตัวแทนเกษตรกร

ประเด็น	จำนวน(ราย) (N = 247)	ร้อยละ	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย
1. เพศ					
ชาย	167	67.6	-	-	-
หญิง	80	32.4	-	-	-
2. อายุ			26	73	46.0
< 31 ปี	13	5.3	-	-	-
31 - 40 ปี	71	28.7	-	-	-
41 - 50 ปี	84	34.0	-	-	-
51 - 60 ปี	54	21.9	-	-	-
> 60 ปี	25	10.1	-	-	-
3. ระดับการศึกษา					
ไม่ได้เรียนหนังสือ	1	0.4	-	-	-
เรียนต่ำกว่าภาคบังคับ	28	11.3	-	-	-
เรียนจบภาคบังคับ	173	70.0	-	-	-
เรียนสูงกว่าภาคบังคับ	45	18.2	-	-	-

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเด็น	จำนวน(ราย) (N = 247)	ร้อยละ	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย
4. สถานภาพการสมรส					
โสด	16	6.5	-	-	-
สมรส	227	91.9	-	-	-
หม้าย หย่า ว่าง	4	1.6	-	-	-
5. ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน			3	67	36.5
< 11 ปี	10	4.0	-	-	-
11 - 20 ปี	44	17.8	-	-	-
21 - 30 ปี	38	15.4	-	-	-
31 - 40 ปี	47	19.0	-	-	-
41 - 50 ปี	60	24.3	-	-	-
51 - 60 ปี	33	13.4	-	-	-
> 60 ปี	15	6.1	-	-	-
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน			2	13	4.5
< 3 คน	13	5.3	-	-	-
3 - 5 คน	177	71.7	-	-	-
> 5 คน	57	23.1	-	-	-
7. อาชีพหลัก					
ทำนา	122	49.4	-	-	-
ทำไร่	73	29.6	-	-	-
ทำสวน	25	10.1	-	-	-
เลี้ยงสัตว์	4	1.6	-	-	-
การประมง	1	.4	-	-	-
ค้าขายและรับจ้าง	22	8.9	-	-	-

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเด็น	จำนวน(ราย) (N = 247)	ร้อยละ	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย
8 อาชีพรอง					
ทำนา	11	4.2	-	-	-
ทำไร่	6	2.3	-	-	-
ทำสวน	48	18.2	-	-	-
เลี้ยงสัตว์	23	8.7	-	-	-
การประมง	11	4.2	-	-	-
ค้าขายและรับจ้าง	84	32.0	-	-	-
ไม่มีอาชีพรอง	80	30.4	-	-	-
	247	100			

1.2 สถานภาพทางเศรษฐกิจของตัวแทนเกษตรกร (ดังแสดงในตารางที่ 4.2)

ตัวแทนเกษตรกร มากกว่าครึ่งหนึ่งเล็กน้อย (ร้อยละ 55.9) มีพื้นที่ถือครองประเภทมีเอกสารสิทธิ์น้อยกว่า 11 ไร่ รองลงมา มีพื้นที่ระหว่าง 11 – 20 ไร่ (ร้อยละ 21.9) มีพื้นที่มากกว่า 30 ไร่ (ร้อยละ 12.9) และมีพื้นที่ระหว่าง 21 – 30 ไร่ (ร้อยละ 10.1) ตามลำดับ โดยมีพื้นที่ถือครองประเภทมีเอกสารสิทธิ์ เฉลี่ย 14.0 ไร่ ส่วนพื้นที่ถือครองประเภทพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81.4) มีพื้นที่น้อยกว่า 11 ไร่ รองลงมา มีพื้นที่มากกว่า 30 ไร่ (ร้อยละ 9.7) มีพื้นที่ระหว่าง 11 – 20 ไร่ (ร้อยละ 5.3) มีพื้นที่ระหว่าง 21 – 30 ไร่ (ร้อยละ 3.6) ตามลำดับ โดยมีพื้นที่ถือครองประเภทที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ เฉลี่ย 9 ไร่ ในด้านพื้นที่ถือครองประเภทพื้นที่เช่า ตัวแทนเกษตรกร ประมาณ 2 ใน 3 (ร้อยละ 76.9) มีพื้นที่เช่าน้อยกว่า 11 ไร่ รองลงมา มีพื้นที่มากกว่า 30 ไร่ (ร้อยละ 9.7) มีพื้นที่ระหว่าง 11 – 20 ไร่ (ร้อยละ 7.7) และมีพื้นที่ระหว่าง 21 – 30 ไร่ (ร้อยละ 6.5) ตามลำดับ โดยมีพื้นที่ถือครองประเภทพื้นที่เช่า เฉลี่ย 9 ไร่ สำหรับจำนวนพื้นที่ถือครองประเภทพื้นที่อื่น ๆ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 93.1) มีพื้นที่น้อยกว่า 11 ไร่ รองลงมา มีพื้นที่ระหว่าง 11 – 20 ไร่ (ร้อยละ 3.2) มีพื้นที่ระหว่าง 21 – 30 ไร่ (ร้อยละ 2.4) และมีพื้นที่มากกว่า 30 ไร่ (ร้อยละ 1.2) ตามลำดับ โดยมีพื้นที่ถือครองประเภทพื้นที่อื่น ๆ เฉลี่ย 1.2 ไร่ สำหรับพื้นที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมด พบว่า เกือบครึ่งหนึ่งของตัวแทนเกษตรกร มีพื้นที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมดมากกว่า 30 ไร่ (ร้อยละ 40.9) รองลงมา มีพื้นที่น้อยกว่า 11 ไร่ (ร้อยละ 23.1) มีพื้นที่ระหว่าง 11 – 20 ไร่ (ร้อยละ

21.5) มีพื้นที่ระหว่าง 21 – 30 ไร่ (ร้อยละ 14.6) ตามลำดับ โดยมีพื้นที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 33.2 ไร่

รายได้จากภาคการเกษตร ตัวแทนเกษตรกรเกือบกึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46.6) มีรายได้จากภาคการเกษตร มากกว่า 100,000 บาท รองลงมามีรายได้ระหว่าง 50,001- 100,000 บาท (ร้อยละ 27.9) และมีรายได้น้อยกว่า 50,001 บาท (ร้อยละ 25.5) ตามลำดับโดยมีรายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ย 140,555 บาท

รายได้จากนอกภาคการเกษตร ตัวแทนเกษตรกรประมาณ 2 ใน 3 (ร้อยละ 75.3) มีรายได้นอกภาคการเกษตรน้อยกว่า 50,001 บาท รองลงมามีรายได้มากกว่า 100,000 บาท (ร้อยละ 13.0) และมีรายได้ระหว่าง 50,001 – 100,000 บาท (ร้อยละ 11.7) ตามลำดับ โดยมีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 52,697 บาท

สำหรับรายได้ทั้งหมดจากภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตร ตัวแทนเกษตรกรมากกว่ากึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 65.2) มีรายได้มากกว่า 100,000 บาท รองลงมามีรายได้ระหว่าง 50,001 – 100,000 บาท (ร้อยละ 27.9) และมีรายได้น้อยกว่า 50,001 บาท (ร้อยละ 6.9) ตามลำดับ โดยมีรายได้รวมเฉลี่ย 193,300 บาท

ตารางที่ 4.2 สภาพเศรษฐกิจของตัวแทนเกษตรกร

ประเด็น	จำนวน(ราย) (N = 247)	ร้อยละ	เฉลี่ย
1. จำนวนพื้นที่ถือครอง			
1.1 ประเภทพื้นที่มีเอกสารสิทธิ์			14.0
< 11 ไร่	138	55.9	-
11 – 20 ไร่	54	21.9	-
21 – 30 ไร่	25	10.1	-
> 30 ไร่	30	12.1	-
1.2 ประเภทพื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์			9.24
< 11 ไร่	201	81.4	-
11 – 20 ไร่	13	5.3	-
21 – 30 ไร่	9	3.6	-
> 30 ไร่	24	9.7	-

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเด็น	จำนวน(ราย) (N = 247)	ร้อยละ	เฉลี่ย
1.3 ประเภทพื้นที่เช่า			8.7
< 11 ไร่	188	76.1	-
11 - 20 ไร่	19	7.7	-
21 - 30 ไร่	16	6.5	-
> 30 ไร่	24	9.7	-
1.4 ประเภทพื้นที่อื่น ๆ			1.2
< 11 ไร่	230	93.1	-
11 - 20 ไร่	8	3.2	-
21 - 30 ไร่	6	2.4	-
> 30 ไร่	3	1.2	-
1.5 พื้นที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมด			33.2
< 11 ไร่	57	23.1	-
11 - 20 ไร่	53	21.5	-
21 - 30 ไร่	36	14.6	-
> 30 ไร่	101	40.9	-
2. รายได้จากภาคการเกษตร			140,555
< 50,001 บาท	63	25.5	-
50,001 - 100,000 บาท	69	27.9	-
> 100,000 บาท	115	46.6	-
3. รายได้จากนอกภาคการเกษตร			52,697
< 50,001 บาท	186	75.3	-
50,001 - 100,000 บาท	29	11.7	-
> 100,000 บาท	52	13.0	-
- รายได้ทั้งหมด			193,300
< 50,001 บาท	17	6.9	-
50,001 - 100,000 บาท	69	27.9	-
> 100,000 บาท	161	65.2	-

1.3 สถานภาพทางสังคมของตัวแทนเกษตรกร (ดังแสดงในตารางที่ 4.3)

1.3.1 การดำรงตำแหน่งอย่างเป็นทางการในชุมชน ตัวแทนเกษตรกรประมาณ 2 ใน 3 (ร้อยละ 69.7) ไม่ได้ดำรงตำแหน่งอย่างเป็นทางการในชุมชน รองลงมาเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ร้อยละ 20.2) เป็นผู้ใหญ่บ้าน (ร้อยละ 8.9) และเป็นกำนัน (ร้อยละ 1.2) ตามลำดับ

1.3.2 การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชน ตัวแทนเกษตรกรมากกว่ากึ่งหนึ่งเล็กน้อย (ร้อยละ 52.2) เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพการเกษตรอื่น ๆ เช่น กลุ่มผู้ปลูกพืชต่างๆ รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนชุมชน ฯลฯ (ร้อยละ 22.3) ไม่ได้เป็นสมาชิกในกลุ่มกิจกรรม (ร้อยละ 14.2) เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (ร้อยละ 8.1) ตามลำดับ และมีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 3.2) เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

ในด้านการดำรงตำแหน่งในกลุ่มกิจกรรมในชุมชน ตัวแทนเกษตรกรมากกว่ากึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 60.3) ดำรงตำแหน่งในฐานะสมาชิกของกลุ่ม รองลงมาเป็นประธานกลุ่ม (ร้อยละ 10.1) เป็นกรรมการ (ร้อยละ 7.3) เป็นรองประธาน (ร้อยละ 4.9) เป็นเลขานุการ (ร้อยละ 2.4) ตามลำดับ มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 0.8) เป็นเหรียญกติกกลุ่ม และไม่ได้ดำรงตำแหน่งใด ๆ เลย ร้อยละ 14.2

ตารางที่ 4.3 สภาพสังคมของตัวแทนเกษตรกร

ประเด็น	จำนวน (ราย) (N = 247)	ร้อยละ
1. การดำรงตำแหน่งอย่างเป็นทางการในชุมชน		
กำนัน	3	1.2
ผู้ใหญ่บ้าน	22	8.9
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล	50	20.2
ไม่ได้ดำรงตำแหน่ง	172	69.7
2. การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชน		
กลุ่มเกษตรกร	8	3.2
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	20	8.1
กลุ่มอาชีพการเกษตรอื่น ๆ เช่น กลุ่มผู้ปลูกพืช ต่างๆ	129	52.2

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ประเด็น	จำนวน (ราย) (N = 247)	ร้อยละ
กลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มกองทุนชุมชน ฯลฯ	55	22.3
ไม่ได้เป็นสมาชิกในกลุ่มกิจกรรมในชุมชน	35	14.2
3. การดำรงตำแหน่งในกลุ่มกิจกรรมในชุมชน		
ประธาน	25	10.1
รองประธาน	12	4.9
เลขานุการ	6	2.4
กรรมการ	18	7.3
สมาชิก	149	60.3
เหรียญญิกกลุ่ม	2	0.8
ไม่ได้ดำรงตำแหน่ง	35	14.2

2. ความคาดหวังและความพึงพอใจของตัวแทนเกษตรกร ในการเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม

2.1 ความคาดหวังของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม (ดังแสดงในตารางที่ 4.4)

ตัวแทนเกษตรกรทั้งหมดมีความคาดหวังในการเป็นที่ยอมรับของสังคม ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และความต้องการผลตอบแทน เช่น รายได้ ปังจ่ายการผลิต และตัวแทนเกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 99.59) มีความคาดหวังในเกียรติยศชื่อเสียงความสำเร็จ ทั้งนี้มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 5.26) ที่มีความคาดหวังในด้านอื่น ๆ คือความรู้ โดยตัวแทนเกษตรกรเหล่านี้ มีความคาดหวังในการเป็นที่ยอมรับของสังคม ความต้องการผลตอบแทนเกียรติยศ ชื่อเสียง และความต้องการความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39, 3.26, 3.08$ และ 3.31) ตามลำดับ ส่วนความคาดหวังในการแสดงความสามารถให้ประจักษ์ และความต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตัวแทนเกษตรกรมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.44$ และ 3.49) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 ความคาดหวังของตัวแทนเกษตรกร ในการเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับ
ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

(N = 247)

ประเด็นความคาดหวัง	ความคาดหวัง		ระดับความคาดหวัง		
	ไม่มี (%)	มี (%)	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. การเป็นที่ยอมรับของสังคม	0	100	3.39	.80	ปานกลาง
2. การมีเกียรติยศชื่อเสียง	0.41	99.59	3.08	.92	ปานกลาง
3. การแสดงความสามารถให้ประจักษ์แก่ผู้อื่น	0.41	99.59	3.44	.79	มาก
4. ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	0	100	3.49	.79	มาก
5. ผลตอบแทน เช่น รายได้ ปัจจัยการผลิต ฯลฯ	0	100	3.26	.88	ปานกลาง
6. ความรู้ที่ได้รับ	94.74	5.26	3.31	.85	ปานกลาง

2.2 ความพึงพอใจของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับ ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (ดังแสดงในตารางที่ 4.5)

ตัวแทนเกษตรกรทั้งหมดมีความพึงพอใจในการมีเกียรติยศชื่อเสียง ความมั่นคง
ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และผลตอบแทน และตัวแทนเกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ
99.19) มีความพึงพอใจในการเป็นที่ยอมรับของสังคม การแสดงความสามารถให้ประจักษ์แก่ผู้อื่น
โดยมีตัวแทนเกษตรกรเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 4.04) มีความพึงพอใจในด้านอื่นๆ เช่น ต้องการ
ความรู้ ทั้งนี้ตัวแทนเกษตรกรเหล่านี้มีความพึงพอใจในการแสดงความสามารถให้ประจักษ์แก่ผู้อื่น
ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การเป็นที่ยอมรับของสังคม และความต้องการผลตอบแทน
อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.74, 3.74 , 3.73 และ 3.63) ตามลำดับ ส่วนความพึงพอใจในเกียรติยศ
ชื่อเสียง ความรู้ที่ได้รับ ตัวแทนเกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.38 และ
3.30) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 ความพึงพอใจในการเป็นตัวแทนเกษตรกร ในการเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร
ระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม

(N = 247)

ประเด็นความพึงพอใจ	ความพึงพอใจ		ระดับความพึงพอใจ		
	ไม่มี (%)	มี (%)	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. การเป็นที่ยอมรับของสังคม	0.81	99.19	3.73	0.84	มาก
2. เกียรติยศชื่อเสียง	0	100	3.38	.92	ปานกลาง
3. การแสดงความสามารถให้ประจักษ์ แก่ผู้อื่น	0.81	99.19	3.74	.82	มาก
4. ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและ ทรัพย์สิน	0	100	3.74	.83	มาก
5. ผลตอบแทน เช่น รายได้ ปัจจัยการผลิต ฯลฯ	0	100	3.63	.89	มาก
6. ความรู้ที่ได้รับ	95.96	4.04	3.30	.82	ปานกลาง

3. ความเหมาะสมในการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร
ระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม (ดังแสดงในตารางที่ 4.6 และ 4.7)

ตัวแทนเกษตรกร ประมาณ 1 ใน 4 (ร้อยละ 31.57) ได้รับการคัดเลือกโดยชุมชน
รองลงมาถูกคัดเลือกโดยผู้นำชุมชนและคัดเลือกมาโดยตำแหน่งและเงื่อนไข (ร้อยละ 31.17 และ
30.37) ตามลำดับ มีเพียงส่วนน้อยที่ถูกคัดเลือกมาเป็นตัวแทนเกษตรกร โดยการอาสาสมัครและ
ถูกคัดเลือกมาโดยเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 5.27 และ 1.62) ตามลำดับ

สำหรับการคัดเลือกด้วยวิธีการต่าง ๆ มีระดับความเหมาะสมในการคัดเลือกมาก
($\bar{X} = 4.20$)

ตารางที่ 4.6 การคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน
แบบมีส่วนร่วม (N = 247)

วิธีการคัดเลือก	จำนวน	ร้อยละ
1. โดยเจ้าหน้าที่	4	1.62
2. โดยผู้นำชุมชน	77	31.17
3. โดยชุมชน	78	31.57
4. โดยการอาสาสมัคร	13	5.27
5. โดยตำแหน่งและเงื่อนไข	75	30.37

ตารางที่ 4.7 ความเหมาะสมในการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร
ระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม

ความเหมาะสมในการคัดเลือก	\bar{X}	S.D	ความหมาย
ระดับความเหมาะสมในการคัดเลือก (โดยเจ้าหน้าที่ โดยผู้นำชุมชน โดยชุมชน โดยการอาสาสมัครและ โดยตำแหน่งและเงื่อนไข)	4.20	.69	มาก

4. การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม (ดังแสดงในตารางที่ 4.8 และ 4.9)

4.1 การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน ตัวแทนเกษตรกรทั้งหมด มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน ทั้งในการพูดและแสดงความคิดเห็นในขณะจัดทำแผน การปฏิบัติการ เช่นการจัดทำเครื่องมือ การเขียน ฯลฯ การคิดและตัดสินใจ เช่นการแก้ปัญหาของกลุ่มและ การรับประโยชน์ เช่นความรู้ โดยตัวแทนเกษตรกรมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72, 3.60, 3.77$ และ 3.65) ตามลำดับ

4.2 การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ตัวแทนเกษตรกรทั้งหมด มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ทั้งการพูดและแสดงความคิดเห็นในขณะจัดทำแผน การปฏิบัติการ เช่นการจัดทำเครื่องมือ การเขียน ฯลฯ การคิดและตัดสินใจ เช่น การแก้ปัญหาของกลุ่มและ การรับประโยชน์ เช่นความรู้ โดยตัวแทนเกษตรกรมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69, 3.53, 3.78$ และ 3.68) ตามลำดับ

4.3 การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนการเสนอความต้องการของชุมชน ตัวแทนเกษตรกรทั้งหมด มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนการเสนอความต้องการของชุมชน ทั้งการพูดและแสดงความคิดเห็นในขณะจัดทำแผน การปฏิบัติการ เช่นการจัดทำเครื่องมือ การเขียน ฯลฯ การคิดและตัดสินใจ เช่นการแก้ปัญหาของกลุ่มและ การรับประโยชน์ เช่นความรู้ โดยตัวแทนเกษตรกรมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77, 3.51, 3.80$ และ 3.70) ตามลำดับ

4.4 การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน ตัวแทนเกษตรกรทั้งหมด มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน ทั้งการพูดและแสดงความคิดเห็นในขณะจัดทำแผน การปฏิบัติการ เช่นการจัดทำเครื่องมือ การเขียน ฯลฯ การคิดและตัดสินใจ เช่นการแก้ปัญหาของกลุ่มและ การรับประโยชน์ เช่นความรู้ โดยตัวแทนเกษตรกรมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69, 3.47, 3.47$ และ 3.70) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน
แบบมีส่วนร่วม ในแต่ละขั้นตอน

(N = 247)

ประเด็นการมีส่วนร่วม	การมีส่วนร่วม		ระดับการมีส่วนร่วม		
	ไม่มี (%)	มี (%)	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
ขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน					
1. การพูดแสดงความคิดเห็นขณะจัดทำ แผน	0	100	3.72	1.02	มาก
2. การปฏิบัติการ เช่น การจัดทำเครื่อง- มือ การเขียน ฯลฯ	0	100	3.60	.83	มาก
3. การคิดและตัดสินใจ เช่น การแก้ ปัญหาของกลุ่ม ฯลฯ	0	100	3.75	.86	มาก
4. การรับประโยชน์ เช่น ความรู้ ฯลฯ	0	100	3.65	.80	มาก
ขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน					
1. การพูดแสดงความคิดเห็นขณะจัดทำ แผน	0	100	3.69	1.06	มาก
2. การปฏิบัติการ เช่น การจัดทำเครื่อง- มือ การเขียน ฯลฯ	0	100	3.53	.89	มาก
3. การคิดและตัดสินใจ เช่น การแก้ ปัญหาของกลุ่ม ฯลฯ	0	100	3.78	.89	มาก
4. การรับประโยชน์ เช่น ความรู้	0	100	3.68	.86	มาก
ขั้นตอนกำหนดความต้องการของชุมชน					
1. การพูดแสดงความคิดเห็นขณะจัดทำ แผน	0	100	3.77	.98	มาก
2. การปฏิบัติการ เช่น การจัดทำเครื่อง- มือ การเขียน ฯลฯ	0	100	3.51	.84	มาก
3. การคิดและตัดสินใจ เช่น การแก้ ปัญหาของกลุ่ม ฯลฯ	0	100	3.80	.86	มาก
4. การรับประโยชน์ เช่น ความรู้	0	100	3.70	.85	มาก

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ประเด็นการมีส่วนร่วม	การมีส่วนร่วม		ระดับการมีส่วนร่วม		
	ไม่มี (%)	มี (%)	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
ขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน					
1. การพูดแสดงความคิดเห็นขณะจัดทำ แผน	0	100	3.69	.95	มาก
2. การปฏิบัติการ เช่น การจัดทำเครื่อง- มือ การเขียน ฯลฯ	0	100	3.47	.88	มาก
3. การคิดและตัดสินใจ เช่น การแก้ ปัญหาของกลุ่ม ฯลฯ	0	100	3.47	.90	มาก
4. การรับประโยชน์ เช่น ความรู้	0	100	3.70	.83	มาก

ในส่วนของการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนนี้ ตัวแทนเกษตรกรทั้งหมด มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน ขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน และขั้นตอนการกำหนดความต้องการของชุมชน และขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน โดยตัวแทนเกษตรกรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนในระดับที่มาก ($\bar{X} = 3.68, 3.66, 3.69$ และ 3.65) ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ทั้ง 4 ขั้นตอน

(N = 247)

ประเด็นการมีส่วนร่วม	การมีส่วนร่วม		ระดับการมีส่วนร่วม		
	ไม่มี (%)	มี (%)	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. สำรวจและวิเคราะห์ชุมชน	0	100	3.68	.77	มาก
2. วิเคราะห์ปัญหาชุมชน	0	100	3.66	.82	มาก
3. การกำหนดความต้องการของชุมชน	0	100	3.69	.78	มาก
4. การจัดทำแผนชุมชน	0	100	3.65	.79	มาก
5. การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ใน 4 ขั้นตอน	0	100	3.67	.79	มาก

5. ปัญหาในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

5.1 ปัญหาในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในด้านสภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม (ดังแสดงในตารางที่ 4.10)

ตัวแทนเกษตรกรที่เข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในด้านสภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม มากที่สุด คือ ระดับการศึกษา รองลงมาคือ รายได้ (ร้อยละ 39.7 และ 31.2) ตามลำดับ และที่มีปัญหาน้อยที่สุด คือมีปัญหาอื่น ๆ เช่น ไม่มีเวลาเพียงพอในการเข้าร่วมโดยทำแผน และความขัดแย้งของตัวแทนเกษตรกร (ร้อยละ 1.6)

ตารางที่ 4.10 ปัญหาในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ในด้าน
สภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม

ประเด็นปัญหา	(N = 247)	
	มีปัญหา	
	ร้อยละ	
1. ระดับการศึกษา	39.7	
2. รายได้	31.2	
3. จำนวนพื้นที่ถือครอง	27.5	
4. การดำรงตำแหน่งในชุมชน	23.9	
5. ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน	23.5	
6. อายุ	20.6	
7. เพศ	17.0	
8. การติดต่อสื่อสาร	16.2	
9. ผลตอบแทนต่าง ๆ ที่ได้รับ	15.4	
10. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	15.4	
11. สถานภาพ	14.2	
12. อื่น ๆ เช่น ไม่มีเวลาเพียงพอในการเข้าร่วม จัดทำแผน และความขัดแย้งของตัวแทน เกษตรกร	1.6	

5.2 ปัญหาในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม จำแนกตาม
ขั้นตอนของการจัดทำแผน (ดังแสดงในตารางที่ 4.11)

5.2.1 ปัญหาในขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน ตัวแทนเกษตรกรทั้งหมด
มีปัญหาในการสำรวจทรัพยากรชุมชน และการเรียนรู้บทบาทชายหญิง และตัวแทนเกษตรกร
เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 99.6, 99.6, 99.2 และ 99.2) ตามลำดับ มีปัญหาในการเรียนรู้ ความสัมพันธ์
ของชุมชนกับองค์กรต่าง ๆ การเรียนรู้ทางเศรษฐกิจ การเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน และการ
เรียนรู้ระบบการผลิต โดยเกษตรกรมีปัญหาในประเด็นต่างๆ เหล่านี้อยู่ในระดับน้อยมาก

5.2.2 ปัญหาในขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ตัวแทนเกษตรกรเกือบทั้งหมด
มีปัญหาในการเสนอปัญหา และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา โดยมีปัญหาในการจัดลำดับ
ความสำคัญของปัญหาน้อยและมีปัญหาในการเสนอปัญหาน้อยมาก

5.2.3 ปัญหาในขั้นตอนการกำหนดความต้องการของชุมชน ตัวแทนเกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 99.2) มีปัญหาในการกำหนดความต้องการของชุมชน โดยมีปัญหาในประเด็นนี้ในระดับน้อยมาก

5.2.4 ปัญหาในขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน ตัวแทนเกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 99.6) มีปัญหาในการจัดทำแผนชุมชน โดยมีปัญหาในประเด็นนี้ในระดับน้อยมาก

5.2.5 ปัญหาอื่น ๆ เช่น ความไม่เข้าใจขั้นตอนต่าง ๆ ในการจัดทำแผน มีตัวแทนเกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 6.9) มีปัญหาเกี่ยวกับความไม่เข้าใจในขั้นตอนต่างๆ ในการจัดทำแผน โดยมีปัญหาในประเด็นนี้ในระดับน้อย

ตารางที่ 4.11 ปัญหาในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม จำแนกตามขั้นตอนของการจัดทำแผน

(N = 247)

ประเด็นการมีส่วนร่วม	การมีปัญหา		ระดับของปัญหา		
	ไม่มี (%)	มี (%)	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. การสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน					
1.1 การสำรวจทรัพยากรชุมชน	0	100	1.29	1.30	น้อยมาก
1.2 การเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงชุมชน	0.8	99.2	1.42	1.38	น้อยมาก
1.3 การเรียนรู้ระบบการผลิต	0.8	99.2	1.61	1.49	น้อยมาก
1.4 การเรียนรู้ระบบเศรษฐกิจ	0.4	99.6	1.79	1.49	น้อยมาก
1.5 การเรียนรู้บทบาทชายหญิง	0	100	1.36	1.41	น้อยมาก
1.6 การเรียนรู้ความสัมพันธ์ของชุมชนกับองค์กรต่าง ๆ	0.4	99.6	1.39	1.42	น้อยมาก
2. การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน					
2.1 การเสนอปัญหา	0.4	99.6	1.65	1.32	น้อยมาก
2.2 การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา	0.4	99.6	1.81	1.21	น้อย
3. การกำหนดความต้องการของชุมชน	0.8	99.2	1.58	1.41	น้อยมาก
4. การจัดทำแผนชุมชน	0.4	99.6	1.66	1.45	น้อยมาก
5. อื่น ๆ เช่น ไม่เข้าใจขั้นตอนต่าง ๆ ของการจัดทำแผน	93.1	6.9	2.06	1.09	น้อย

5.3 ข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม

(ดังแสดงในตารางที่ 4.12)

ตัวแทนเกษตรกรน้อยกว่ากึ่งหนึ่งเล็กน้อย (ร้อยละ 40.9) ให้มีการสนับสนุนแผน
ที่จัดทำแล้ว รองลงมา ต้องการให้ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม (ร้อยละ 39.7) ให้เจ้าหน้าที่ให้
คำแนะนำเพิ่มเติมมากกว่าที่ปฏิบัติอยู่ (ร้อยละ 27.9) ให้จัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมทุกปี (ร้อยละ 22.7)
ให้ทางราชการช่วยสนับสนุนปัจจัยการผลิต (ร้อยละ 17.4) และมีตัวแทนเกษตรกรเพียงส่วนน้อย
ที่เสนอแนะให้ใช้เวลาในการจัดทำแผนน้อยกว่านี้ (ร้อยละ 2.4) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.12 ข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ	จำนวน (N = 247)	ร้อยละ
1. ควรให้การสนับสนุนแผนที่จัดทำแล้ว	101	40.9
2. ให้ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม	98	39.7
3. เจ้าหน้าที่ควรให้คำแนะนำเพิ่มเติมมากกว่าที่ปฏิบัติอยู่	69	27.9
4. ให้มีการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมทุกปี	56	22.7
5. ให้ทางราชการช่วยสนับสนุนปัจจัยการผลิต	43	17.4
6. ใช้เวลาในการจัดทำแผนน้อยกว่านี้	6	2.4

6. การทดสอบสมมติฐาน

ผู้วิจัยได้ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุแบบปกติ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งใช้สัญลักษณ์แทนค่าตัวแปรอิสระ ดังนี้ X1 = เพศ X2 = อายุ X3 = การศึกษา X4 = ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน X5 = จำนวนสมาชิกในครัวเรือน X6 = อาชีพ X7 = จำนวนพื้นที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมด X8 = รายได้รวมจากการประกอบอาชีพทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร X9 = สถานภาพการดำรงตำแหน่งผู้นำอย่างเป็นทางการ X10 = ความคาดหวังของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม X11 = ความพึงพอใจของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม X12 = วิธีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม และตัวแปรตาม คือ Y = การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

6.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในขั้นการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์

ตัวแปร	\bar{X}	S.D.
1. เพศ (ชาย = 1)	0.68	0.47
2. อายุ	46.09	10.07
3. การศึกษา (ได้รับการศึกษา = 1)	0.88	0.32
4. ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน	36.54	15.53
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	4.59	1.48
6. อาชีพ (อาชีพหลัก = 1)	0.91	0.29
7. จำนวนพื้นที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมด	33.20	35.43
8. รายได้รวมจากการประกอบอาชีพทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร	193300.12	188245.62

(N = 247)

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

	(N = 247)	
ตัวแปร	\bar{X}	S.D.
9. สถานภาพการดำรงตำแหน่งผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชน (ดำรงตำแหน่ง = 1)	0.30	0.46
10. ความคาดหวังของตัวแทนเกษตรกร	3.33	0.63
11. ความพึงพอใจของตัวแทนเกษตรกร	3.64	0.68
12. วิธีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร (การคัดเลือกโดย ชุมชน = 1)	0.95	0.22
การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนการส่งเสริมการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม	3.68	0.77

จากตารางที่ 4.13 พบว่าตัวแทนเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 46 ปี ได้รับการศึกษาน้อย อาศัยอยู่ในชุมชนโดยเฉลี่ยนาน 37 ปี มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลัก มีพื้นที่ถือครองทั้งหมด 33 ไร่ มีรายได้จากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 193,300 บาท ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งผู้นำเป็นทางการในชุมชน มีความคาดหวังในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในด้านการเป็นที่ยอมรับของสังคม การมีเกียรติยศชื่อเสียง การแสดงความสามารถให้ประจักษ์แก่ผู้อื่น ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ผลตอบแทน เช่น รายได้ ปัจจัยการผลิต และความรู้ที่ได้รับอยู่ในระดับปานกลาง และมีความพึงพอใจในเรื่องดังกล่าวอยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่ถูกคัดเลือกมาเป็นตัวแทนเกษตรกร โดยชุมชน โดยผู้นำชุมชน โดยเจ้าหน้าที่ และโดยตำแหน่งและเจือใจ โดยมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการส่งเสริมการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในระดับมาก

ตารางที่ 4.14 เมตริกความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ที่

ตัวแปร	ตัวแปรอิสระ 12 ตัวแปร												ตัวแปร	
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12	Y	Y
เพศ (X1)	1.000	0.118	-0.172	-0.124	0.200	-0.065	0.093	0.150	0.269	0.020	-0.035	-0.164	-0.023	
อายุ (X2)	-	1.000	-0.047	0.556	0.099	0.048	-0.008	0.025	-0.116	0.021	0.117	0.032	0.133	
การศึกษา (X3)	-	-	1.000	0.272	-0.126	-0.026	0.046	-0.015	0.022	0.116	0.076	0.139	0.271	
ระยะเวลาอาศัยในชุมชน (X4)	-	-	-	1.000	-0.064	0.056	-0.052	-0.089	-0.070	0.191	0.332	0.288	0.291	
จำนวนสมาชิก (X5)	-	-	-	-	1.000	-0.029	0.262	0.261	0.176	0.148	0.010	-0.054	-0.024	52
อาชีพหลัก (X6)	-	-	-	-	-	1.000	0.198	-0.071	-0.319	-0.199	-0.099	-0.074	-0.041	
พื้นที่ถือครองทั้งหมด (X7)	-	-	-	-	-	-	1.000	0.488	0.158	0.064	-0.056	0.094	-0.114	
รายได้ทั้งหมด (X8)	-	-	-	-	-	-	-	1.000	0.337	0.044	0.101	0.085	0.124	
สถานภาพตำแหน่ง (X9)	-	-	-	-	-	-	-	-	1.000	0.179	0.102	0.155	0.068	
ความคาดหว้ง (X10)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.000	0.683	0.035	0.391	
ความพึงพอใจ (X11)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.000	0.069	0.567	
การคัดเลือก (X12)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.000	0.133	
การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร (Y)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.000

จากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละคู่ในตารางที่ 4.14 พบว่า ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ทุกตัว ไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดที่มีความสัมพันธ์สูง (เกินกว่า 0.80) จึงไม่ก่อให้เกิดปัญหา Multi Collinearity ซึ่งจะเป็นการละเมิดข้อสมมติฐานที่เกี่ยวกับเทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยแบบปกติ

ตารางที่ 4.15 การวิเคราะห์ถดถอยพหุของการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	ค่าสถิติ t	Sig t
ค่าคงที่	0.288	0.693	0.489
1. เพศ (X1)	6.893 E-02	0.756	0.450
2. อายุ (X2)	5.356 E-03	1.065	0.288
3. การศึกษา (X3)	0.581	4.445	0.000**
4. ระยะเวลาอาศัยในชุมชน (X4)	-1.103 E-04	-0.030	0.976
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (X5)	-4.848 E-04	-0.017	0.987
6. อาชีพหลัก (X6)	0.203	1.351	0.178
7. จำนวนพื้นที่ถือครองที่ทำกรเกษตรทั้งหมด (X7)	-4.561 E-03	-3.361	0.001**
8. รายได้รวมจากการประกอบอาชีพทั้งภาคการเกษตรและ นอกภาคการเกษตร (X8)	7.036 E-07	2.720	0.007**
9. สถานภาพการดำรงตำแหน่งผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชน (X9)	-1.580 E-02	-0.156	0.876
10. ความคาดหวังในการเป็นตัวแทนเกษตรกร (X10)	4.886 E-02	0.549	0.583
11. ความพึงพอใจในการเป็นตัวแทนเกษตรกร (X11)	0.549	6.552	0.000**
12. วิธีการคัดเลือกเป็นตัวแทนเกษตรกร (X12)	0.279	1.471	0.143
R ² = 0.419		F = 13.977	Sig of F= 0.000

จากตารางที่ 4.15 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ได้ค่า $F = 13.977$ Sig = .000 หมายความว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามในรูปเชิงเส้น เมื่อพิจารณา ค่าสัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจเชิงพหุ (Multiple Coefficient of Determination = R^2) ปรากฏว่า ค่า R^2 มีค่า = 0.419 แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมด 12 ตัว สามารถอธิบายการผันแปร (การเปลี่ยนแปลง) ของตัวแปรตาม (การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน) ได้ร้อยละ 41.90 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน พบว่า การศึกษา รายได้รวมจากการประกอบอาชีพทั้ง ภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร ความพึงพอใจในการเป็นตัวแทนเกษตรกร มีความสัมพันธ์ เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 และจำนวน พื้นที่ถือครองที่ทำเกษตรทั้งหมดมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วน เพศ อายุ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน จำนวนสมาชิก ในครัวเรือน อาชีพหลัก สถานภาพการดำรงตำแหน่งผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชน ความคาดหวัง ในการเป็นตัวแทนเกษตรกร และวิธีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในทางสถิติ

จากผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ได้สมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน ดังนี้

$$Y = 0.288 + 6.893 \text{ E-}02 X_1 + 5.356 \text{ E-}03 X_2 + 0.581 X_3 - 1.103 \text{ E-}04 X_4 - 4.848 \text{ E-}04 X_5 + 0.203 X_6 - 4.561 \text{ E-}03 X_7 + 7.036 \text{ E-}07 X_8 - 1.580 \text{ E-}02 X_9 + 4.886 \text{ E-}02 X_{10} + 0.549 X_{11} + 0.279 X_{12}$$

6.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน (ดังแสดงในตารางที่ 4.16)

ตารางที่ 4.16 การวิเคราะห์ถดถอยพหุของการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	ค่าสถิติ t	Sig t
ค่าคงที่	0.302	0.677	0.499
1. เพศ (X1)	0.132	1.347	0.179
2. อายุ (X2)	1.955 E-05	0.004	0.997
3. การศึกษา (X3)	0.571	4.065	0.000**
4. ระยะเวลาอาศัยในชุมชน (X4)	5.736 E-03	1.463	0.145
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (X5)	2.723 E-02	0.884	0.378
6. อาชีพหลัก (X6)	0.136	0.846	0.398
7. จำนวนพื้นที่ถือครองที่ทำเกษตรทั้งหมด (X7)	-3.999 E-03	-2.745	0.007**
8. รายได้รวมจากการประกอบอาชีพทั้งภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร (X8)	5.901 E-07	2.125	0.035*
9. สถานภาพการดำรงตำแหน่งผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชน (X9)	1.318 E-02	0.121	0.904
10. ความคาดหวังของตัวแทนเกษตรกร (X10)	-7.606 E-03	-0.080	0.937
11. ความพึงพอใจของตัวแทนเกษตรกร (X11)	0.614	6.818	0.000**
12. วิธีการคัดเลือกเป็นตัวแทนเกษตรกร (X12)	0.122	0.598	0.550
R ² = 0.420		F = 14.061	Sig of F = 0.000

จากตารางที่ 4.16 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ได้ค่า $F = 14.061$ Sig = 0.000 หมายความว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัว ที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามในรูปเชิงเส้น เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจเชิงพหุ (Multiple Coefficient of Determination = R^2) ปรากฏว่าค่า R^2 มีค่า = 0.420 หมายความว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมด 12 ตัว สามารถอธิบายการผันแปร (การเปลี่ยนแปลง) ของตัวแปรตาม (การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน) ได้ร้อยละ 42.00 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนพบว่า ตัวแปรการศึกษา ความพึงพอใจในการเป็นตัวแทนเกษตรกร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 และจำนวนพื้นที่ถือครองที่ทำเกษตรทั้งหมดมีความสัมพันธ์เชิงลบกับตัวแปรการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นอกจากนี้ รายได้รวมจากการประกอบอาชีพทั้งภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนตัวแปร เพศ อายุ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก สถานภาพการดำรงตำแหน่งผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชน ความคาดหวังในการเป็นตัวแทนเกษตรกร วิธีการคัดเลือกเป็นตัวแทนเกษตรกร ไม่มีผลต่อตัวแปรการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ได้สมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน ดังนี้

$$Y = 0.302 + 0.132 X_1 + 1.955 E-05 X_2 + 0.571 X_3 + 5.736 E-03 X_4 + 2.723 E-02 X_5 + 0.136 X_6 - 3.999 E-03 X_7 + 5.901 E-07 X_8 + 1.318 E-02 X_9 - 7.606 E-03 X_{10} + 0.614 X_{11} + 0.122 X_{12}$$

6.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการกำหนดความต้องการของชุมชน (ดังแสดงในตารางที่ 4.17)

ตารางที่ 4.17 การวิเคราะห์การถดถอยพหุของการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการกำหนดความต้องการของชุมชน

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	ค่าสถิติ t	Sig t
ค่าคงที่	0.370	0.924	0.357
1. เพศ (X1)	7.629 E-02	0.870	0.385
2. อายุ (X2)	3.314 E-03	0.685	0.495
3. การศึกษา (X3)	0.528	4.201	0.000**
4. ระยะเวลาอาศัยในชุมชน (X4)	7.525 E-03	2.142	0.033*
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (X5)	2.790 E-02	1.010	0.314
6. อาชีพหลัก (X6)	0.178	1.234	0.218
7. จำนวนพื้นที่ถือครองที่ทำเกษตรทั้งหมด (X7)	-4.367 E-03	-3.345	0.001**
8. รายได้รวมจากการประกอบอาชีพทั้งภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร (X8)	6.210 E-07	2.495	0.013*
9. สถานภาพการดำรงตำแหน่งผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชน (X9)	0.105	1.082	0.281
10. ความคาดหวังของตัวแทนเกษตรกร (X10)	2.613 E-02	0.305	0.760
11. ความพึงพอใจของตัวแทนเกษตรกร (X11)	0.568	7.035	0.000**
12. วิธีการคัดเลือกเป็นตัวแทนเกษตรกร (X12)	-8.014 E-02	-0.439	0.661
R ² = 0.478 F = 17.767 Sig of F = 0.000			

จากตารางที่ 4.17 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุได้ค่า $F = 17.767$ Sig = 0.000 หมายความว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวแปร มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามในรูปเชิงเส้น เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจเชิงพหุ (Multiple Coefficient of Determination = R^2) ปรากฏว่า R^2 มีค่า = 0.478 หมายความว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมด 12 ตัว สามารถอธิบายการผันแปร (การเปลี่ยนแปลง) ของตัวแปรตาม (การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการกำหนดความต้องการของชุมชน) ได้ร้อยละ 47.80 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร พบว่า การศึกษา และ ความพึงพอใจในการเป็นตัวแทนเกษตรกรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 และจำนวนพื้นที่ถือครองที่ทำกรเกษตรทั้งหมดมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนระยะเวลาอาศัยในชุมชนและรายได้รวมจากการประกอบอาชีพมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในขั้นตอนนี้อย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก สถานภาพการดำรงตำแหน่งผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชน ความคาดหวังในการเป็นตัวแทนเกษตรกร และ วิธีการคัดเลือกเป็นตัวแทนเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุได้สมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน ดังนี้

$$Y = 0.370 + 7.629 \text{ E-}02 X_1 + 3.314 \text{ E-}03 X_2 + 0.528 X_3 + 7.525 \text{ E-}03 X_4 + 2.790 \text{ E-}02 X_5 + 0.178 X_6 - 4.367 \text{ E-}03 X_7 + 0.105 X_8 + 1.318 \text{ E-}02 X_9 + 2.613 \text{ E-}02 X_{10} + 0.568 X_{11} - 8.014 \text{ E-}02 X_{12}$$

6.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน (ดังแสดงในตารางที่ 4.18)

ตารางที่ 4.18 การวิเคราะห์ถดถอยพหุของการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	ค่าสถิติ t	Sig t
ค่าคงที่	0.345	0.796	0.427
1. เพศ (X1)	0.179	1.881	0.061
2. อายุ (X2)	-1.102 E-03	-0.210	0.834
3. การศึกษา (X3)	0.471	3.456	0.001**
4. ระยะเวลาอาศัยในชุมชน (X4)	5.904 E-03	1.552	0.122
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (X5)	2.624 E-02	0.877	0.381
6. อาชีพหลัก (X6)	0.206	1.316	0.190
7. จำนวนพื้นที่ถือครองที่ทำกรเกษตรทั้งหมด (X7)	-3.617 E-03	-2.558	0.011*
8. รายได้รวมจากการประกอบอาชีพทั้งภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร (X8)	2.923 E-07	1.084	0.279
9. สถานภาพการดำรงตำแหน่งผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชน (X9)	5.032 E-03	0.048	0.962
10. ความคาดหวังของตัวแทนเกษตรกร (X10)	-9.114 E-03	-0.098	0.922
11. ความพึงพอใจของตัวแทนเกษตรกร (X11)	0.602	6.886	0.000**
12. วิธีการคัดเลือกเป็นตัวแทนเกษตรกร (X12)	0.205	1.035	0.302
$R^2 = 0.408$		$F = 13.356$	Sig of F = 0.000

จากตารางที่ 4.18 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ได้ค่า $F = 13.356$ Sig = 0.000 หมายความว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัว มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามในรูปแบบเชิงเส้น เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจเชิงพหุ (Multiple Coefficient of Determination = R^2) ปรากฏว่า R^2 มีค่า = 0.408 หมายความว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 12 ตัว สามารถอธิบายการผันแปร (การเปลี่ยนแปลง) ของตัวแปรตาม (การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน) ได้ร้อยละ 40.80 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละตัวกับตัวแปรการมีส่วนร่วมของการมีส่วนร่วม พบว่า การศึกษา ความพึงพอใจในการเป็นตัวแทนเกษตรกร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และจำนวนพื้นที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมดมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศ อายุ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก รายได้รวมจากการประกอบอาชีพทั้งภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร สถานภาพการดำรงตำแหน่งผู้นำ อย่างเป็นทางการในชุมชน ความคาดหวังในการเป็นตัวแทนเกษตรกร และ วิธีการคัดเลือกเป็นตัวแทนเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ได้สมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน ดังนี้

$$Y = 0.345 + 0.179 X_1 + 1.102 E-03 X_2 + 0.471 X_3 + 5.904 E-03 X_4 + 2.624 E-02 X_5 + 0.206 X_6 - 3.617 E-03 X_7 + 2.923 E-07 X_8 + 5.032 E-03 X_9 - 9.114 E-03 X_{10} + 0.602 X_{11} + 0.205 X_{12}$$

6.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอน (ดังแสดงในตารางที่ 4.19)

ตารางที่ 4.19 การวิเคราะห์ถดถอยพหุของการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ทั้ง 4 ขั้นตอน ของการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	ค่าสถิติ t	Sig t
ค่าคงที่	0.326	0.859	0.391
1. เพศ (X1)	0.114	1.368	0.173
2. อายุ (X2)	1.889 x 10 E-3	0.411	0.681
3. การศึกษา (X3)	0.538	4.502	0.000**
4. ระยะเวลาอาศัยในชุมชน (X4)	4.770 x 10 E-3	1.430	0.154
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (X5)	2.036 x 10 E-2	0.776	0.438
6. อาชีพหลัก (X6)	0.181	1.318	0.189
7. จำนวนพื้นที่ถือครองที่ทำกรเกษตรทั้งหมด (X7)	-4.144 x 10 E-3	-3.343	0.001**
8. รายได้รวมจากการประกอบอาชีพทั้งภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร (X8)	5.522 x 10 E-7	2.337	0.020*
9. สถานภาพการดำรงตำแหน่งผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชน (X9)	2.654 x 10 E-2	0.287	0.774
10. ความคาดหวังของตัวแทนเกษตรกร (X10)	1.431 x 10 E-2	0.176	0.860
11. ความพึงพอใจของตัวแทนเกษตรกร (X11)	0.583	7.614	0.000**
12. วิธีการคัดเลือกเป็นตัวแทนเกษตรกร (X12)	0.131	0.758	0.449
R ² = 0.482 F = 18.081 Sig = 0.000			

จากตารางที่ 4.19 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุได้ค่า $F = 18.081$ Sig = 0.000 หมายความว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวแปร มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามในรูปเชิงเส้น เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจเชิงพหุ (Multiple Coefficient of Determination = R^2) ปรากฏว่า R^2 มีค่า = 0.482 หมายความว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปร (การเปลี่ยนแปลง) ของตัวแปรตาม (การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ทั้ง 4 ขั้นตอน) ได้ร้อยละ 48.20 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร พบว่า การศึกษา และความพึงพอใจในการเป็นตัวแทนเกษตรกร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ตัวแปรจำนวนพื้นที่ถือครองที่ทำกรเกษตรทั้งหมดมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนรายได้รวมจากการประกอบอาชีพทั้งหมดจากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ เพศ อายุ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก สถานภาพการดำรงตำแหน่งผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชน ความคาดหวังในการเป็นตัวแทนเกษตรกร และ วิธีการคัดเลือกเป็นตัวแทนเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุได้สมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ทั้ง 4 ขั้นตอน ดังนี้

$$Y = 0.326 + 0.114 X_1 + 1.889 E-03 X_2 + 0.538 X_3 + 4.770 E-03 X_4 + 2.036 E-02 X_5 + 0.181 X_6 - 4.144 E-03 X_7 + 5.522 E-07 X_8 + 2.654 E-02 X_9 + 1.431 E-02 X_{10} + 0.583 X_{11} + 0.131 X_{12}$$

7. ผลการสนทนากลุ่มของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

จากการสนทนากลุ่มกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม คือ เพศ ซึ่งมีความจำเป็นต้องมีความเสมอภาคกันในชุมชน ทั้งนี้เป็นไปตามข้อกำหนดของวิธีการ จัดทำแผนเดิมอยู่แล้ว อายุ มีความสัมพันธ์ไม่มากนัก เนื่องจากการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรควร จะมีอายุของตัวแทนเกษตรกรที่หลากหลาย เพราะอาชีพการเกษตรไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมีอายุ เท่าไร ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมมาก เนื่องจากพบว่า ผู้ที่มี การศึกษาสูง จะมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำ ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน จำนวน สมาชิกในครัวเรือน และ อาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมมากนัก พื้นที่ถือครองมีความ สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม เนื่องจากเป็นปัจจัยหนึ่งและเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดความกระตือรือร้นใน การมีส่วนร่วม รายได้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมบ้างแต่ไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม พบว่า ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี จะมีส่วนร่วมมาก และมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วม สถานภาพ ในสังคม เช่น การดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม เพราะผู้ที่มีตำแหน่งจะมีบทบาทมากในการมีส่วนร่วม และความพึงพอใจและความคาดหวัง เป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่จะเป็นสิ่งที่จูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมเท่านั้น

สำหรับระดับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก

ในส่วนวิธีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร เป็นวิธีการหนึ่งซึ่งได้มาของตัวแทนเกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเห็นว่า ในการเลือกตัวแทนเกษตรกรนั้นจะใช้วิธีอย่างไรก็ได้ โดยควร นำหลายวิธีมาใช้ร่วมกัน

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรยังให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนพัฒนาการ เกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ว่าควรกำหนดให้มีการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วมเป็นนโยบายหลัก ควรพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานกรมส่งเสริมการเกษตร ให้มี ทักษะการทำงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการ เรียนรู้ (Facilitator) มีทักษะมาก จะทำให้ตัวแทนเกษตรกร มีส่วนร่วมมากขึ้นตามไปด้วย รวมทั้ง ให้มีการสนับสนุนแผนพัฒนาการเกษตรที่ตัวแทนเกษตรกรจัดทำขึ้น

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นสำคัญที่จำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีรายละเอียด ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของตัวแทนเกษตรกร ที่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม (3) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม (4) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม

1.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ตัวแทนเกษตรกรที่เข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ของตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี ตำบลปากน้ำ อำเภอดำเนินนางพิกุล และตำบลสองค้อพระ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวนทั้งสิ้น 500 คน และใช้การคำนวณโดยใช้ตาราง Yamane ให้มีความคลาดเคลื่อน 5% ได้ประชากรทั้งหมด 222 คน รวมกับตัวแทนเกษตรกรที่เป็นผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ จำนวน 25 คน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล จำนวน 9 คน รวมจำนวนประชากร กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 256 คน

1.3 เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน คือ (1) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม (2) การคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม (3) การมี

ส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1.4 การทดสอบแบบสัมภาษณ์

นำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับตัวแทนเกษตรกรที่เคยเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ในตำบลอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

1.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ระดับตำบล ที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูล นิตหมายเกษตรกรเป็นรายกลุ่มทำการสัมภาษณ์ ระหว่างเดือน มกราคม ถึงเดือน กุมภาพันธ์ 2545 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลสามารถเก็บรวบรวมข้อมูล ได้สมบูรณ์ จำนวนทั้งสิ้น 247 คน

นอกจากนั้น ยังได้ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ทั้งในระดับ จังหวัด อำเภอ และตำบล จำนวน 9 คน สนทนากลุ่ม (Focus Group) หาข้อสรุปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยใช้ประเด็นในแบบสัมภาษณ์เป็นเนื้อหาที่ทำการสนทนากลุ่ม

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for the Social Sciences) วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยการ แจกแจง ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบปกติ (Multiple Regression Analysis)

1.7 การวัดตัวแปรและเกณฑ์การวัด

เกณฑ์การวัดระดับคะแนน ได้ทำการแบ่งระดับความคาดหวัง ความพึงพอใจ ความเหมาะสม และระดับการมีส่วนร่วม เป็น 5 ระดับ คือ 1 = น้อยที่สุด , 2 = น้อย, 3 = ปานกลาง, 4 = มาก และ 5 = มากที่สุด

2. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏผลดังนี้

2.1 ด้านสภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของตัวแทนเกษตรกร

ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 34.0 ปี สมรสแล้ว เรียนจบภาคบังคับ มีระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน เฉลี่ย 37 ปี และมีสมาชิกในครัวเรือน 3 – 5 คน เฉลี่ย 4.5 คน ประมาณกึ่งหนึ่งมีอาชีพหลักในการทำนา เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มอยู่ในเขตชลประทาน เหมาะสำหรับการทำนา ประมาณ 1 ใน 4 มีอาชีพทำไร่ เนื่องจากประชากรบางส่วนมีพื้นที่อยู่ในเขตที่ราบสูง มีภูเขาเหมาะสำหรับการปลูกพืชไร่ สำหรับอาชีพรอง พบว่า เกือบกึ่งหนึ่งมีอาชีพรองที่ไม่ใช่อาชีพการเกษตร เช่น มีอาชีพค้าขาย และรับจ้าง และยังพบว่าประมาณ 1 ใน 3 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างไม่มีอาชีพรอง

ในด้านสภาพทางเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่มีการถือครองที่ดินหลายประเภท คือ ประเภทมีเอกสารสิทธิ์ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ พื้นที่เช่า และพื้นที่อื่น ๆ เกือบกึ่งหนึ่งของประชากรของกลุ่มตัวอย่างมีพื้นที่ถือครองรวมกันแล้วมากกว่า 30 ไร่ มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 33.2 ไร่ สำหรับรายได้ของประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร และเกินกึ่งหนึ่ง มีรายได้มากกว่า 100,000 บาท โดยมีรายได้เฉลี่ย 193,300 บาท

สำหรับสภาพทางสังคม ส่วนใหญ่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งอย่างเป็นทางการในชุมชนที่เหลือ ดำรงตำแหน่งอย่างเป็นทางการ แต่ทั้งผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในชุมชน เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชน เกินกึ่งหนึ่งของตัวแทนเกษตรกร โดยผู้ที่อยู่ในกลุ่มกิจกรรมดังกล่าว ส่วนใหญ่มีตำแหน่งในกลุ่มกิจกรรม เช่น ตำแหน่งประธาน รองประธาน ฯลฯ มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใด ๆ เลย

2.2 ด้านความคาดหวังและความพึงพอใจของเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ตัวแทนเกษตรกรทั้งหมด มีความคาดหวังในการเป็นที่ยอมรับของสังคม ความต้องการความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน และหวังผลตอบแทน เช่น รายได้ ปัจจัยการผลิต โดยมีความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก และตัวแทนเกษตรกรเกือบทั้งหมด มีความคาดหวังในเกียรติยศชื่อเสียง และในการแสดงความสามารถให้ประจักษ์แก่ผู้อื่น ซึ่งมีความคาดหวังในระดับมาก ในส่วนของความพึงพอใจ หลังจากเข้าร่วมจัดทำแผนแล้ว ตัวแทนเกษตรกรเกือบทั้งหมด มีความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วมระดับมาก

2.3 ด้านการคัดเลือกและความเหมาะสมในการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร

ตัวแทนเกษตรกร ประมาณ 2 ใน 3 ถูกคัดเลือกโดยชุมชนและผู้นำชุมชน ซึ่งมีจำนวนเท่า ๆ กัน และมีการคัดเลือกโดยเจ้าหน้าที่น้อยที่สุด ทั้งนี้ตัวแทนเกษตรกรเห็นว่าวิธีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรทุกวิธีมีความเหมาะสมมาก

2.4 การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ตัวแทนเกษตรกรทั้งหมดมีส่วนร่วมในขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบทั้งส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ซึ่งได้แก่ ขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน ขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ขั้นตอนการกำหนดความต้องการของชุมชน และขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน และโดยมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนในระดับมาก

2.5 ปัญหาในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม อันได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนพื้นที่ถือครอง รายได้ การดำรงตำแหน่งในชุมชน การติดต่อสื่อสาร และผลตอบแทนต่าง ๆ ที่ได้รับ ทั้งนี้มีปัญหามาประเด็นดังกล่าวอยู่ในระดับน้อย

ตัวแทนเกษตรกรเกือบทั้งหมดมีปัญหาในการจัดทำแผนการส่งเสริมการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ขั้นตอนของการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน ขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ขั้นตอนการกำหนดความต้องการชุมชน และขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน โดยมีปัญหาในระดับน้อยถึงน้อยมาก

2.6 ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมทั้ง 12 ตัวแปร กับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ทั้ง 4 ขั้นตอนได้แก่ (1) ขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน (2) ขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน (3) ขั้นตอนการกำหนดความต้องการของชุมชน และ (4) ขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน พบว่า การศึกษา จำนวนพื้นที่ถือครองทั้งหมด รายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร และนอกภาคการเกษตร และความพึงพอใจในการเป็นตัวแทนเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ส่วนตัวแปร เพศ อายุ ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน จำนวน

สมาชิกในครัวเรือน อาชีพ สถานภาพ การดำรงตำแหน่ง ความคาดหวังในการเป็นตัวแทนเกษตรกร และวิธีการคัดเลือกเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

2.7 ข้อเสนอแนะของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ตัวแทนเกษตรกรเกือบทั้งหมดเสนอแนะให้มีการสนับสนุนแผนที่จัดทำแล้ว รองลงมา ต้องการให้เกษตรกรทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน ให้เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำเพิ่มเติม ให้มีการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมทุกปี และให้ทางราชการช่วยสนับสนุนปัจจัยการผลิต นอกจากนี้มีเกษตรกรบางส่วนที่เสนอแนะให้ใช้เวลาในการจัดทำแผนให้น้อยกว่านี้

3. อภิปรายผลการวิจัย

3.1 จากผลการวิจัย พบว่า ตัวแทนเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ส่วนใหญ่ได้รับการคัดเลือกมาโดยวิธีชุมชนและผู้นำชุมชนคัดเลือกเข้ามา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มีการกระจายโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนที่จะมีการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ Sheng (1990: 10) อ้างใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 282) ที่อธิบายว่า การมีส่วนร่วมเป็นการกระจายอำนาจ หรือกระจายอำนาจหน้าที่ให้แก่คนในชุมชน และการกำหนดตัวแทนชุมชน ตัวแทนของชุมชนอาจจะเป็นส่วนใหญ่หรือส่วนน้อย มีความเสมอภาคในการเป็นตัวแทนชุมชน

3.2 ตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ที่ถูกคัดเลือกมาโดยชุมชน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ โดยตำแหน่งและเงื่อนไข และเป็นการอาสาสมัคร จะมีส่วนร่วมในระดับมากในทุกขั้นตอนของการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ที่กล่าวว่า การคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรวิธีใดก็ตาม ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร จึงควรนำเอาวิธีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรหลายๆ วิธีมาใช้ร่วมกัน แต่จะต้องมีการกำหนดคุณลักษณะของตัวแทนเกษตรกรที่จะถูกเลือกมาให้ชัดเจน จึงจะทำให้ตัวแทนเกษตรกรมีส่วนร่วมตามต้องการ

3.3 การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม พบว่า ตัวแทนเกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับมาก เป็นผลมาจากการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรที่ได้มีการกำหนดคุณสมบัติของตัวแทนเกษตรกรอย่างชัดเจน จึงทำให้ตัวแทนเกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนทุกขั้นตอน สอดคล้องกับความเห็นของ นที ขลิบทอง (2544: 140) ที่กล่าวว่า ขั้นตอนการเตรียมการคัดเลือกผู้นำ จะต้องมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้นำที่ต้องการและกำหนดแนวทางในการคัดเลือก

3.4 จากผลการศึกษา พบว่า การศึกษาจำนวนพื้นที่ถือครองทั้งหมด รายได้ และความพึงพอใจในการเป็นตัวแทนเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนการส่งเสริมการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและทฤษฎีการจูงใจของ Maslow (1994:90) อังโน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 303) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจ และได้อภิปรายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวกับความต้องการพื้นฐาน ซึ่งเกิดขึ้นจากความพึงพอใจ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Kaufman (1949: 528) Beal (1962: 252) และ Kanchanachitra (1976: 42) ที่กล่าวว่าการศึกษาและรายได้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม และนงกาญจน์ บุณศรี (2531: 91) กล่าวว่าจำนวนที่ดินทำกินมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วม ดังนั้น ในการจัดทำแผนการส่งเสริมการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ถ้าต้องการให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมมาก เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ด้วย

4. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษางานวิจัย การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร แบบมีส่วนร่วม ในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะบางประการ ดังนี้

4.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

4.1.1 การคัดเลือกเกษตรกรตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม สามารถคัดเลือกโดยวิธีใดก็ได้ หรือ นำเอาหลาย ๆ วิธีมาผสมผสานกัน เพราะจากผลการวิจัย พบว่าการคัดเลือกตัวแทน เกษตรกรทุกวิธี ได้มาซึ่งตัวแทนเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน แต่ควรคำนึงถึงปัจจัยบางอย่าง โดยเฉพาะระดับการศึกษา รายได้ และความพึงพอใจในของตัวแทนเกษตรกร โดยต้องกำหนดคุณสมบัติของตัวแทนเกษตรกรอย่างชัดเจน

4.1.2 การคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรควรคัดเลือกให้หลากหลายเพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกระจายทั้งชุมชนเพื่อได้มาซึ่งแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนอย่างแท้จริง

4.1.3 ควรมีการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อเพิ่มทักษะในการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้จากการสนทนากลุ่มของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เห็นว่า หากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรซึ่ง ในอีกบทบาทหนึ่งคือ ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม มีทักษะมากจะทำให้เกิดการกระตุ้นให้ตัวแทนเกษตรกรมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

4.1.4 การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดแผนพัฒนาการเกษตรที่เป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องสนับสนุนแผนพัฒนาการเกษตรเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน ควรให้การสนับสนุนแผนดังกล่าว เช่น สนับสนุน เงินทุน ปัจจัยการผลิต เทคโนโลยี รวมถึงความรู้ในการจัดการผลิต หรือ กิจกรรมที่เกษตรกรปฏิบัติ

4.1.5 จากผลการศึกษาวิจัย ตัวแทนเกษตรกรมีความต้องการและให้ความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร แบบมีส่วนร่วม ดังนั้น หน่วยงานของรัฐ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่ของรัฐ ควรมีการกำหนดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม ทุกปี อย่างต่อเนื่อง

4.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

4.2.1 ศึกษาบทบาทที่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม

4.2.2 ศึกษาการยอมรับและการใช้ประโยชน์จากแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม

4.2.3 ศึกษาเรื่องความร่วมมือของตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่อื่น

4.2.4 ศึกษาแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสม ในแต่ละพื้นที่

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กองฝึกอบรม กรมส่งเสริมการเกษตร “การวางแผนส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม” กองฝึก
อบรม กรมส่งเสริมการเกษตร 2542
- กองพัฒนาสตรีและเด็ก กรมการพัฒนาชุมชน “บทบาทการมีส่วนร่วมของสตรีชนบททาง
เศรษฐกิจและสังคม” รายงานการประชุมสัมมนา ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 4-5
พฤศจิกายน 2524 (อัครสำเนา)
- กาญจนา วิไลรัตน์ “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของหมู่บ้าน
จัดสรรเทพประทาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2531
- ขวัญชัย วงศ์นิติกร “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้อยู่อาศัยในเขต
หมู่บ้านจัดสรรคเทพประทาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” วิทยานิพนธ์ศิลป
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2532
- คำรณ ศรีคำไทย “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวกะเหรี่ยงในกิจกรรมของศูนย์การศึกษา
เพื่อชุมชนในเขตภูเขาจังหวัดลำพูน” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
การศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2534
- จินดา ขลิบทอง “หน่วยที่ 1 กระบวนการวิจัยทางส่งเสริมการเกษตร” ใน *เอกสารการสอนชุด
วิชาการวิจัยเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร* นนทบุรี สาขาส่งเสริมการเกษตร
และ สหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2544
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์สภา
การพิมพ์ 2527
- ณัฐภูมิ สุขมล “การเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานของกลุ่มยุวเกษตรกรดีเด่นในภาคตะวันตกระหว่าง
ปี พ.ศ. 2529 – 2531 กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2533
- คุณิต เวชกิจ “หน่วยที่ 5 การมีส่วนร่วมของประชาชนและการระดมทรัพยากรเพื่อการป่าไม้
ชุมชน” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการป่าไม้ชุมชน* เล่ม 1 นนทบุรี สาขาวิชา
ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2535
- ดิน ปรัชญพฤทธ์ “หน่วยที่ 11 ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา
พฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ* นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2528

- นงกาญจน์ บุรณรักษ์ “คุณภาพชีวิตและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกระเหรี่ยง ในจังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรี ภายใต้โครงการของกรมประชาสงเคราะห์ กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ 2531
- นที ขลิบทอง “หน่วยที่ 4 กระบวนการคัดเลือกและสร้างผู้นำในงานส่งเสริมการเกษตร” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการเป็นผู้นำมนุษย์สัมพันธ์และจิตวิทยาสำหรับเกษตรกร นนทบุรี สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2544
- นิรันดร์ จงวุฒิเวชย์ แนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กรุงเทพมหานคร ศักดิ์โสภากการพิมพ์ 2527
- นิรันดร์ ทัพไชย “การมีส่วนร่วมของสตรีในการจัดการเรื่องน้ำเพื่อการเกษตร:ศึกษาเฉพาะกรณีแม่บ้านโครงการพัฒนาเกษตรชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยแอ่ง จังหวัดร้อยเอ็ด” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ 2538
- บัวพันธ์ พรรคทิง และคณะ รายงานการวิจัย เรื่องการเข้าร่วมในขบวนการพัฒนาของชาวบ้าน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์อาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2532
- บุปผา พินิจ “สตรีกับแนวทางพัฒนาท้องถิ่น” ใน เอกสารการสอนรายวิชาผู้นำสตรีกับการพัฒนา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2526
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ “หน่วยที่ 9 การวิจัยการมีส่วนร่วมทางการเกษตร” ใน ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร เล่ม 2 นนทบุรี สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2544
- ปกรณีย์ พันธุ์ “การมีส่วนร่วมของชาวเขาในกิจกรรมพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลแคมป์สน กิ่งอำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบูรณ์” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2534
- ประมะ สดะเวทิน หลักนิเทศศาสตร์ กรุงเทพมหานคร รุ่งเรืองสาสน์การแพทย์ 2526
- พิฑูร สาดราภัย “การมีส่วนร่วมของสตรีทางด้านเกษตร : ศึกษาเฉพาะกรณีสตรี ในโครงการกระจายการผลิตชลประทานราษฎร์ภาคเหนือ โครงการย่อยแม่คำปอง จังหวัดแพร่” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ 2539

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน

ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ศูนย์ศึกษาานโยบายสาธารณสุข

มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร 2527

ภัสรา ศักดิ์สมบูรณ์ "การรวมกลุ่มผู้เลี้ยงผึ้งของศูนย์ส่งเสริมการเลี้ยงผึ้ง จังหวัดอุดรธานี"

วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์ 2530

บุวัฒน์ วุฒิเมธี การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร ไทยอนุเคราะห์ให้

2526

ลัดดาวัลย์ อนุกุล "ปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมสงเคราะห์

ของสตรีอาสาสมัคร" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2522

ศักดา ทวีขศรี "การกระทำของชุมชน" วารสารกองฝึกอบรม กรมส่งเสริมการเกษตร 3

(กรกฎาคม - กันยายน 2542) หน้า 11

_____ "การพัฒนามูลฐานการทำงานการวางแผนแบบชุมชนแบบมีส่วนร่วม" วารสาร

กองฝึกอบรม กรมส่งเสริมการเกษตร 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2542)

สมศักดิ์ สุขวงศ์ "วนศาสตร์ชุมชน" ใน เอกสารวิชาการและแนวทางวิชาการเพื่อพัฒนาป่าไม้ของ

ไทยในปัจจุบัน การบรรยายพิเศษทางวิชาการป่าไม้ ประจำปี 2532 มหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 2532

สันติภาพ วรรณเพิ่มพูล "ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านโสกโฆมง ในการอนุรักษ์

ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสามหลั่น จังหวัดสระบุรี" วิทยานิพนธ์

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วนศาสตร์) สาขาการจัดการป่าไม้ มหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์ 2543

สุรพล จันทราปัดย์ "หน่วยที่ 13 การนิเทศในการบริหารโครงการส่งเสริมการเกษตร" ใน

เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารและการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร เล่ม 2

นนทบุรี สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2544

เสรี พงศ์พิศ "การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อวางแผนชุมชน" มุฉนิตหมู่บ้าน (มิถุนายน 2543 -

มกราคม 2544)

อนงค์ พูนสุวรรณ และคณะ "การศึกษาการใช้เวลาของสตรีในครอบครัวเกษตรกรไทย" รายงาน

การวิจัย ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2525

- อนันต์ เกตุวงศ์ “หลักและเทคนิคการวางแผน” พิมพ์ครั้งที่ 7 แก้ไขเพิ่มเติม คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2541
- อนุชัช เล็กบำรุง “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับหารมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในกิจกรรมโครงการ ตำรวจ ชุมชนสัมพันธ์ของกองบัญชาการตำรวจ กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2526
- อนุภรณ์ สุวรรณสิทธิกร “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลต่อโครงการ กสช. ปี 2528 อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2529
- อารยา วัฒนกิจ “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็ก เล็กในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2526
- เอกชัย โอเจริญ “พัฒนาการระบบส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทย” กรมส่งเสริมการเกษตร 2539 (อัดสำเนา)
- Beal,G.M. “Additional Hypothesis in Participation” *Rural Sociology*. 21(January 1962): 249-256.
- Cohen, J.M. and N.T.Uphoff. *Rural Development Participation* Ithaca, New York: Cornell University. 1977.
- Hay,D.G. *Social Participation Individuals in Four Rurals*. Communities of the Northeast,Rural Sociology. 1951. (Mimeographed)
- Heider, F. *The Psychological of Interpersonnel Relationship*. New York: John Wiley & Sons, 1958.
- Kanchanachitra, S. “Factors Related to Community Development in Thai Villages.” Ithaca, New York : Unpublished Master’s Thesis, Cornell University. 1976.
- Kaufman.H.F “Participation Organized Activities.” in *Selected Kentucky Localities: Agricultural*. Experiment Station Bulletins. 1949.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

1-3

□□□

แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร

ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี

คำชี้แจง เติมเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หน้าข้อความที่ต้องการ หรือเติมคำลงในช่องว่างที่กำหนด

ชื่อ - สกุล

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัดสุพรรณบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ () 1 ชาย () 2 หญิง

2. อายุ.....ปี (เกิน 1 เดือนให้นับเป็น 1 ปี)

3. ระดับการศึกษา

() 1 ไม่ได้เรียนหนังสือ

() 2 เรียนต่ำกว่าภาคบังคับ (ป.4 / ป.6)

() 3 เรียนจบภาคบังคับ

() 4 เรียนสูงกว่าภาคบังคับ ระบุ.....

4. สถานภาพการสมรส

() 1 โสด

() 2 สมรส

() 3 หม้าย หย่า ร้าง

5. ท่านอยู่อาศัยในชุมชนนี้มาแล้ว.....ปี

6. มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน

7. อาชีพหลัก (ตอบเพียงคำตอบเดียว)

- () 1 ทำนา
 () 2 ทำไร่ ระบุ.....
 () 3 ทำสวน ระบุ.....
 () 4 เลี้ยงสัตว์ ระบุ.....
 () 5 ทำการประมง ระบุ.....
 () 6 อื่น ๆ ระบุ.....

8. อาชีพรอง (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- () 1 ทำนา
 () 2 ทำไร่ ระบุ.....
 () 3 ทำสวน ระบุ.....
 () 4 เลี้ยงสัตว์ ระบุ.....
 () 5 ทำการประมง ระบุ.....
 () 6 อื่น ๆ ระบุ.....

9. จำนวนพื้นที่ถือครองที่ทำการเกษตรทั้งหมด ในปี 2543

1. พื้นที่มีเอกสารสิทธิ์ไร่
 2. พื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ไร่
 3. พื้นที่เช่าไร่
 4. พื้นที่อื่น ๆ ระบุ.....ไร่
 รวมพื้นที่ทั้งหมดไร่

10. รายได้จากภาคการเกษตรทั้งหมด ในปี 2543

อาชีพ	ผลผลิต (หน่วย)	ราคา/หน่วย (บาท)	รวมเงิน (บาท)
1. ทำนา
2. ทำไร่	ระบุ 1).....
	2).....
3. ทำสวน	ระบุ 1).....
	2).....
4. เลี้ยงสัตว์	ระบุ 1).....
	2).....
5. ทำการประมง	ระบุ 1).....
	2).....
6. อื่น ๆ	ระบุ 1).....
	2).....
รวม		

11. รายได้นอกภาคการเกษตร ในปี 2543

อาชีพ	รายได้ / เดือน (บาท)	รายได้ / ปี (บาท)
1. รับจ้าง
2. ค้าขาย
3. ค่าเช่าต่าง ๆ
4. เงินค่าตอบแทนอื่น ๆ
5. อื่น ๆ ระบุ
รวม	

รวมรายได้จากการประกอบอาชีพทั้งหมด.....บาท

ตอนที่ 2 การคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชน
แบบมีส่วนร่วม

1. ท่านได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนเกษตรกร ด้วยวิธีใด

- () 1 โดยเจ้าหน้าที่
 () 2 โดยผู้นำชุมชน
 () 3 โดยชุมชน
 () 4 โดยการอาสาสมัคร
 () 5 โดยตำแหน่งและเงื่อนไข

2. ด้วยวิธีการคัดเลือกดังกล่าว ตามข้อ 1 มีความเหมาะสมในระดับใด เพราะเหตุผลใด

- หมายเหตุ 0 คะแนน ไม่เหมาะสม 1 คะแนน เหมาะสมน้อยที่สุด
 2 คะแนน เหมาะสมน้อย 3 คะแนน เหมาะสมปานกลาง
 4 คะแนน เหมาะสมมาก 5 คะแนน เหมาะสมมากที่สุด
 ระดับความเหมาะสม

เหตุผลเพราะ.....

.....

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1. ท่านคิดว่าข้อใดต่อไปนี้เป็นปัญหาในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

1. มี 2. ไม่มี

☐	☐	1. เพศ
☐	☐	2. อายุ
☐	☐	3. ระดับการศึกษา
☐	☐	4. สถานภาพ การสมรส
☐	☐	5. เวลาการอยู่อาศัยในชุมชน
☐	☐	6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
☐	☐	7. จำนวนพื้นที่ถือครอง
☐	☐	8. รายได้
☐	☐	9. การมีตำแหน่งในชุมชน
☐	☐	10. การติดต่อสื่อสาร
☐	☐	11. ผลตอบแทนต่าง ๆ ที่ได้รับ
☐	☐	12. อื่น ๆ ระบุ.....

ภาคผนวก ข

การจัดทำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

การจัดทำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ผู้นำ และตัวแทนเกษตรกร

ประเด็นการวิจัย	ประเด็นย่อย	ตัวชี้วัด	มาตรวัด
1. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม	1. ปัจจัยส่วนบุคคล	1. เพศ 2. อายุ 3. การศึกษา 4. สถานภาพการสมรส 5. ระยะเวลาการอาศัยในชุมชน 6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 7. อาชีพหลัก	- ชาย หญิง - จำนวนอายุเป็นปี - ระดับการศึกษา ได้แก่ 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ 2. เรียนต่ำกว่าภาคบังคับ (ป.4/ป.6) 3. เรียนจบภาคบังคับ 4. สูงกว่าภาคบังคับ - โสด - สมรส - หม้าย หย่าร้าง - จำนวนปี - จำนวนคนในครัวเรือน ประเภทของอาชีพ ได้แก่ - ทำนา - ทำสวน - ทำไร่ - เลี้ยงสัตว์ - ประมง - อื่น ๆ

ประเด็นการวิจัย	ประเด็นย่อย	ตัวชี้วัด	มาตรวัด
		8. อาชีพครอง 1. จำนวนพื้นที่ถือครองในการทำการเกษตรทั้งหมด ในปี 2543 รวมพื้นที่ 2. รายได้ในภาคการเกษตร ปี 2543 (บาท/ปี)	ประเภทของอาชีพ ได้แก่ - ทำนา - ทำสวน - ทำไร่ - เลี้ยงสัตว์ - ประมง - อื่น ๆ - ขนาดพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ - ขนาดพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ - ขนาดพื้นที่เช่า - ขนาดพื้นที่อื่น ๆ - จำนวนพื้นที่ทั้งหมด จำนวนรายได้จากการ - ทำนา - ทำสวน - ทำไร่ - เลี้ยงสัตว์ - ประมง - อื่น ๆ - รวมรายได้
	2 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ	รวม	

ประเด็นการวิจัย	ประเด็นย่อย	ตัวชี้วัด	มาตรวัด
	ประเด็นย่อย	<p>3. รายได้นอกภาคการเกษตร ปี 2543 (บาท/ปี)</p> <p>รวม</p> <p>4. รายได้จากการประกอบอาชีพ ทั้งหมด</p> <p>1. สถานภาพการดำรงตำแหน่ง ผู้นำองค์กรในทางภาค</p> <p>2. การดำรงตำแหน่งในกลุ่ม กิจกรรมอยู่ในกลุ่มกิจกรรมใด</p>	<p>จำนวนรายได้จากการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาล - เงินตอบแทนอื่น ๆ - ค่าขาย - ค่าเช่าต่าง ๆ - อื่น ๆ - รวมรายได้ - จำนวนรายได้ทั้งหมดทั้งในภาคและนอกภาคเกษตร <p>ประเภทของตำแหน่ง ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> - กำนัน - ผู้ใหญ่บ้าน - อบต. <p>ประเภทของตำแหน่ง ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มเกษตรกร - แม่บ้านเกษตรกร - ชาวชนบท - กลุ่มอาชีพการเกษตรอื่น ๆ - กลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ

ประเด็นการวิจัย	ประเด็นย่อย	ตัวชี้วัด	มาตรวัด
	<p>ประเด็นย่อย</p> <p>3. สถานภาพการดำรงตำแหน่ง ของกลุ่มกิจกรรมในสังคม</p>	<p>3. สถานภาพการดำรงตำแหน่ง ของกลุ่มกิจกรรมในสังคม</p>	<p>ประเภทของตำแหน่ง ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประธาน - รองประธาน - เลขานุการ - กรรมการ - สมาชิก - อื่น ๆ <p>ระดับความคาดหวัง 0 – 5 (ไม่คาดหวัง – คาดหวังมากที่สุด)</p>
	<p>4. ความคาดหวังในการเป็นตัวแทน เกษตรกร</p>	<p>1. การยอมรับของสังคม</p> <p>2. ความต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ</p> <p>3. ความต้องการความสำนึก</p> <p>4. ความต้องการความมั่นคง</p> <p>5. ความต้องการทางกาย</p> <p>6. อื่น ๆ</p>	
	<p>5. ความพึงพอใจในการเป็นตัวแทน เกษตรกร</p>	<p>1. การยอมรับของสังคม</p> <p>2. ความต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ</p> <p>3. ความต้องการความสำนึก</p> <p>4. ความต้องการความมั่นคง</p> <p>5. ความต้องการทางกาย</p> <p>6. อื่น ๆ</p>	<p>ระดับความคาดหวัง 0 – 5 (ไม่พึงพอใจ – พึงพอใจมากที่สุด)</p>

ประเด็นการวิจัย	ประเด็นย่อย	ตัวชี้วัด	มาตรวัด
<p>2. การคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม</p>	<p>1. วิธีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร</p> <p>2. ความเหมาะสมของวิธีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกร</p>	<p>วิธีการคัดเลือกแบบต่างๆ</p> <p>1. ความเหมาะสมของวิธีการคัดเลือกแต่ละวิธี</p>	<p>- อัตราส่วนของผู้แทนเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือก</p> <p>วิธีการคัดเลือกแบบต่างๆ ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. โดยเจ้าหน้าที่ 2. โดยผู้นำชุมชน 3. โดยชุมชน 4. โดยการอาสาสมัคร 5. โดยตำแหน่งและเงื่อนไข <p>- ระดับความเหมาะสม 0 - 5 (ไม่เหมาะสม - เหมาะสมมากที่สุด)</p>
<p>3. ระดับการมีส่วนร่วมของตัวแทนเกษตรกร ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม</p>	<p>1. การมีส่วนร่วมตามขั้นตอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน - การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน - การกำหนดความต้องการของชุมชน - การจัดทำแผนชุมชน 	<p>1. การพูดแสดงความคิดเห็น</p> <p>2. การปฏิบัติการ</p> <p>3. การคิดและตัดสินใจ</p> <p>4. การรับประโยชน์</p>	<p>- ระดับการมีส่วนร่วม 0 - 5 (ไม่มีส่วนร่วมเลย - มีส่วนร่วมสูง)</p>

ประเด็นการวิจัย	ประเด็นย่อย	ตัวชี้วัด	มาตรวัด
4. ปัญหาและข้อเสนอแนะ	<p>1. ปัญหาในด้าน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พหุศ 2. อายุ 3. ระดับการศึกษา 4. สถานภาพ 5. เวลาการอยู่อาศัยในชุมชน 6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 7. จำนวนพื้นที่ถือครอง 8. รายได้ 9. การมีตำแหน่งในชุมชน 10. การติดต่อสื่อสาร 11. ผลตอบแทนต่าง ๆ ที่ได้รับ 12. อื่น ๆ 	การมีปัญหาด้านต่างๆ	มี - ไม่มี

ประเด็นการวิจัย	ประเด็นย่อย	ตัวชี้วัด	มาตรวัด
ประเด็นการวิจัย	<p>ปัญหาตามขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนา การเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การสำรวจและวิเคราะห์ชุมชน <ul style="list-style-type: none"> - การสำรวจทรัพยากรชุมชน - การเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงชุมชน - การเรียนรู้ระบบการผลิต - การเรียนรู้ระบบเศรษฐกิจ - การเรียนรู้บทบาทชายหญิง - การเรียนรู้ความสัมพันธ์กับ องค์กรต่าง ๆ 2. การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน <ul style="list-style-type: none"> - การเสนอปัญหา - การจัดลำดับความสำคัญของ ปัญหา 3. การกำหนดความต้องการของ ชุมชน 4. การจัดทำแผนชุมชน 5. อื่น ๆ <p>ข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนพัฒนา การเกษตรระดับชุมชน แบบมีส่วนร่วม</p>	การมีปัญหาในด้านต่างๆ	ระดับของปัญหา 0-5 (ไม่มีปัญหา - มากที่สุด)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายรุ่งสุรีย์ เตียงประยูร
วัน เดือน ปีเกิด	20 ตุลาคม 2503
สถานที่เกิด	ตำบลลำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี เมื่อ พ.ศ. 2534 วุฒิกการศึกษา ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ บัณฑิต จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรจังหวัดสุพรรณบุรี กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ตำแหน่ง	นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล ระดับ 6